

ПРИРУЧНИК ЗА ОБУКУ АФЛАТИН ТРЕНЕРА

Овај Приручник је намењен тренерима како би могли да

**Овај Приручник је намењен тренерима како би могли
да предају Приручник за предаваче
АФЛАТИН У РАДУ СА МЛАДИМА, 2020.**

О AFLATON ПРОГРАМУ

Афлатон програм омогућава друштвено и финансијско образовање деци узраста од 3-18 година. Афлатон програм се реализује у партнерству са разним организацијама како би се укључила деца и млади у целом свету.

Афлатон програм даје деци делове слагалице за живот охрабрујући их да штеде средства и покрену друштвене и финансисјке мале пројекте. Кроз друштвено и финансијско образовање деца и млади се оснажују да чине позитивне промене у својим животима и заједницама у којима живе и на дуге стазе да прекину ланац сиромаштва у којем се многи нађу. За више информација, погледајте страницу: www.aflatoun.org

ЗАХВАЛНОСТ

Желели бисмо да се захвалимо организацији Aflatoun International за давање уторских права за коришћење њихових публикација у стварању овог приручника.

Овај приручник је настао кроз сарадњу три организације:

- Csoport-téka Egyesület, Hungary
- Помоћ деци, Србија
- Skola Dokoran – Wide Open School, Slovakia

DISCLAIMER

Подршка Европске комисије производњи ове публикације не представља подршку садржају који одражава само ставове аутора и Комисија не може бити одговорна за употребу садржаних информација.

Овај пројекат је ко-финансиран средствима
Еразмус+ програма Европске уније

УВОД

Овај Приручник за обуку има намеру да читаоца упозна не само са основним темама образовног материјала у оквиру „Афлатина“, него и са жељеним педагошким приступом који је усмерен ка деци.

Приручник је направљен тако да помогне партнерским организацијама да направе кратке радионице за обуку предавача, које би трајале пет дана. Током ових радионица, полазници би научили доста о концепту, програму и мрежи „Афлатина“.

Било би им представљено пет образовних тема које се стално помињу (односно, пет основних елемената) које представљају основ за све наше кључне ресурсе.

Полазницима ће се такође помоћи да овладају неким од метода активног учења, како би били сигурни да ће часовима бити базирани на учешћу и експериментисању.

Табела која је дата у наставку, а која је повезана са листом са индексима, би требало да помогне у креирању Ваше радионице, у складу са Вашим потребама и временом које Вам је на располагању.

ДАН 1.	ДАН 2.	ДАН 3.	ДАН 4.	ДАН 5.
Увод у тему	Права и обавезе	Штедња и тришење	Друштвени пројекат	Презентације полазника
Загревање, пробијање леда, стварање тима	Различите способности	Лични буџет	Финансијски пројекат	Оцењивање и повратне информације
Лично разумевање	Родови и друштвене улоге	Планирање и одређивање буџета	Припрема за презентовање пројектних идеја	Даљи кораци и планови
Метод <i>KWI</i>	Практична настава метод слагалице	<i>SWOT</i> анализа		Привођење обуке крају
Управљање временом	Метод драме	Пословни план		
„Кругови креативности“ за развој пројекта	"Позориште слика"	Модел пословног плана		

► САДРЖАЈ

ГЛАВА 1 ► ДАН 1. ЈУТАРЊА РАДИОНИЦА УВОДНЕ ТЕМЕ, ЗАГРЕВАЊЕ, СТВАРАЊЕ ТИМА 7

УВОДНИ УПИТНИК 8

АКТИВНОСТ 1 Представљање и добродошлица 10

АКТИВНОСТ 2 Пробијање леда – кратки састанци 10

АКТИВНОСТ 3 Тимски рад– „Бинго“ 11

АКТИВНОСТ 4 Правила 13

АКТИВНОСТ 5 Очекивања, допринос и страхови 13

АКТИВНОСТ 6 Оријентација – представљање KWI методе 15

АКТИВНОСТ 7 Кратка презентација концепта друштвеног и финансијског
образовања младих и пет образовних тема 16

АКТИВНОСТ 8 Игра пет лопти 17

ГЛАВА 2 ► ДАН 1. ПОПОДНЕВНА РАДИОНИЦА ЛИЧНО РАЗУМЕВАЊЕ 21

АКТИВНОСТ 1 "Тиха дебата" 22

АКТИВНОСТ 2 "Гласај ногама" 23

АКТИВНОСТ 3 Вођење разговора – здрав однос 23

АКТИВНОСТ 4 "Пирамида продуктивности" 24

АКТИВНОСТ 5 "Кругови креативности" 26

АКТИВНОСТ 6 Разговор у мањим групама 29

ГЛАВА 3 ► ДАН 2. ЈУТАРЊА РАДИОНИЦА ТЕМЕ НАСТАВЕ 30

АКТИВНОСТ 1 Права и обавезе - наставна пракса у три групе 31

АКТИВНОСТ 2 Различите способности: игра једнакости и правичности 37

АКТИВНОСТ 3 Родне и друштвене улоге: игра „Корачај кроз живот“ 39

ГЛАВА 4 ► ДАН 2. ПОПОДНЕВНА РАДИОНИЦА ДРАМСКИ МЕТОД 41

АКТИВНОСТ 1 Дебата – Заузми став 41

АКТИВНОСТ 2 Изражавање емоциј; замрзнуте слике, техника
унутрашњег гласа 42

АКТИВНОСТ 3 Позориште слика 43

АКТИВНОСТ 4 Групни разговор 45

ГЛАВА 5 ► ДАН 3. ЈУТАРЊА РАДИОНИЦА ШТЕДЊА И ПРАВЉЕЊЕ БУЏЕТА 46

АКТИВНОСТ 1	Потроши, уштеди, уложи, донирај! – Светски кафић	46
АКТИВНОСТ 2	Пет категорија штедње	47
АКТИВНОСТ 3	Стварање личног буџета	49
АКТИВНОСТ 4	Креативно размишљање у групама? Како предавати о буџету?	50

ГЛАВА 6 ► ДАН 3. ПОПОДНЕВНА РАДИОНИЦА ЈОШ ПОСЛОВНИХ МЕТОДА КОЈЕ ТРЕБА ИСТРАЖИТИ 52

АКТИВНОСТ 1	30+ plus: истраживање ресурса	53
АКТИВНОСТ 2	Лична <i>SWOT</i> -анализа	54
АКТИВНОСТ 3	Пословни план	56
АКТИВНОСТ 4	Модел пословног плана	59
АКТИВНОСТ 5	Групни разговор	60

ГЛАВА 7 ► ДАН 4. РАЗВОЈ ТВОГ ПРОЈЕКТА ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИДЕЈЕ 61

АКТИВНОСТ 1	Развој финансијског пројекта	61
АКТИВНОСТ 2	Развој социјалног пројекта	62
АКТИВНОСТ 3	Група за разговор	62

ГЛАВА 8 ► ДАН 5. ЈУТАРЊА И ПОПОДНЕВНА РАДИОНИЦА ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИДЕЈА 63

АКТИВНОСТ 1 И 2	Представљање финансијских пројеката ; Представљање друштвених пројеката	64
АКТИВНОСТ 3	Одређивање даљих корака	64
АКТИВНОСТ 4	Процена обуке	65
УПИТНИК ЗА КРАЈ КУРСА	Упитник за крај обуке тренера	66

ОБУКА ЗА ТРЕНЕРЕ – КЉУЧНИ РЕСУРСИ 68

КЉУЧНИ РЕСУРСИ 1	Корушћење креативног размишљања и мапирања ума за истраживање	67
КЉУЧНИ РЕСУРСИ 2	Бити сналажљив наставник у изазовним околностима	69
КЉУЧНИ РЕСУРСИ 3	Коришћење локалне заједнице/окружења као ресурса	70
КЉУЧНИ РЕСУРСИ 4	Планирање и припремање ваших радионица	73
КЉУЧНИ РЕСУРСИ 5	Коришћење позоришних метода на радионицама	73
КЉУЧНИ РЕСУРСИ 6	Коришћење прича и приповедања	75

▶ ГЛАВА 1 ▶ ДАН 1. ЈУТАРЊА РАДИОНИЦА

УВОДНЕ ТЕМЕ, ЗАГРЕВАЊЕ, СТВАРАЊЕ ТИМА

Циљеви:

- Уводне теме и циљеви обуке тренера (ToT).
- Загревање, тимски рад.
- Увод у методе: стицање властитог искуства о играма и алаткама које ће тренери касније користити.
- Кратко упознавање са концептом.

Нацрт временског распореда за тренере – Дан 1. Јутарња радионица

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТ	АЛАТКЕ
5 мин.	Активност 1. Представљање и добродошлица	нема
15 мин.	Упитник за попуњавање пре почетка курса	оловке и одштампане анкете
10 мин.	Активност 2. Пробијање леда – кратки састанци	нема
10 мин.	Активност 3. Тимски рад– „Бинго“	флипчарт
15 мин.	Активност 4. Правила	флипчарт-папири и нешто маркера
30 мин.	Активност 5. Очекивања, допринос и страхови	унапред припремљени флипчарт-папир са цртежом дрвета, јабуке, лишћа и црва, исечени од самолепљивих папира, 3-5 комада по полазнику, маркер за сваког.
20 мин.	ПАУЗА	
10 мин.	Активност 6. Оријентација - представљање KWI методе	

20 мин.	Активност 7. Кратка презентација концепта друштвеног и финансијског образовања младих и пет образовних тема	нема / или <i>Ppt.</i> са илустрацијама
20 мин.	Активност 8. Игра пет лопти	пет лопти, пет листова и на сваком од њих исписана по једна од пет образовних тема, пет листова са „ставовима“

Пре почетка активности за Дан 1.

Упитник пре почетка курса: Молимо да ово поделите пре прве активности и замолите полазнике да попуни. То је неопходно како бисте, на крају могли да одмерите стечено искуство и знање.

УВОДНИ УПИТНИК – пре почетка курса

Место тренинга: _____ Датум: _____

Како бисте оценили своју вештину владања компјутером: ☐ никако ☐ слабо ☐ добро

Да ли имате приступ интернету: ☐ не ☐ ретко ☐ често

Који је Ваш уобичајени начин комуникације са Афлатоном и осталим тренерима:

☐ интернет (он-лајн разговор, или блог) ☐ мејл ☐ телефон ☐ састанци

☐ остало, молимо наведите: _____

РЕАКЦИЈЕ

Циљеви ове обуке су ми били јасно објашњени пре доласка

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

Са којом од наведених области сте најмање упознати?

концепт Афлатина	лична истраживања и разумевање	права и обавезе
штедња и трошење	планирање и буџетирање	друштвени и финансијски пројекти младих

Сигуран сам да знам како да користим следеће активне методе учења у свом предавању

а). Креативно размишљање/

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

б). KWL табеле

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

с) "Позориште слика"

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

Шта мислите да је најважнији резултат Афлатон-обуке? Обележите све што мислите да је тачно.

- ☐ детаљно познавање плана наставе
- ☐ страст према Афлатин-програму
- ☐ самопуздање при коришћењу активног приступа обуци, заснованог на учешћу

ЗНАЊЕ

Молимо наведите четири главне групе права детета:

Молимо дајте сопствени пример друштвеног или финансијског пројекта које би деца кроз Афлатон могла да примене:

СТАВОВИ

Које од следећих изјава су тачне (T) а које су нетачне (F):

- ___ Деца могу да уче кроз игру.
- ___ Наставници би на часу требало више да промовишу активност него предавања.
- ___ Деца не могу да воде активности на часу.
- ___ Деца би требало да су у центру процеса учења.
- ___ Прилично је стресно дозволити деци да учествују у активностима на часу.

Са којим од следећих изјава се слажете (A) а с којима се не слажете (D):

- ___ Сиромашна деца немају довољно новца како би могла да штеде.
- ___ Деци не би требало дозвољавати да зарађују новац.
- ___ Деца умеју да управљају својим новцем како би остварила своје циљеве.
- ___ Уколико су ресурси ограничени, предност би требало дати образовању дечака.
- ___ Девојчице би требало да учествују у активностима после часова или у сопственим пројектима.

ПОНАШАЊЕ

Спреман сам да водим Афлатин-радионице за наставнике и омладинске раднике

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

Други коментари:

АКТИВНОСТ 1. ПРЕДСТАВЉАЊЕ И ДОБРОДОШЛИЦА

ЦИЉЕВИ: На брзину пожелети добродошлицу свим полазницима, захвалити им се и представити им замисао о природи радионица заснованој на активностима.

МАТЕРИЈАЛ: није потребан.

ВРЕМЕ: 5 минута.

ОПИС:

Полазници ће вероватно бити нервозни и несигурни у вези са природом и садржином радионица. Сигурно да ће имати много питања. Убедите их да ће, како дан буде одмицао, на многа од тих питања добити одговор.

Захвалите им се што су дошли. Нагласите им да је то због тога што „Афлатон“ поштује тренере и зна да једино уз њихову помоћ програм може бити успешан. „Афлатон“ сматра да су тренери душа овог програма и схвата да и он мора да учи од њих. А затим одмах директно пређите на игру!

АКТИВНОСТ 2. ПРОБИЈАЊЕ ЛЕДА – КРАТКИ САСТАНЦИ

ЦИЉЕВИ: Да се полазници опусте, показати им да ће радионица бити активна, па је потребно да се међусобно мало боље упознају, те да, између себе, успоставе одређене односе.

МАТЕРИЈАЛ: није потребан.

ВРЕМЕ: 10 минута.

ОПИС:

Да ли сте некад присутвовали брзим састанцима за упознавање? Нисте? Ово Вам је први пут?

То је брзи начин да пронађете неке заједничке ствари са осталима. Даћу Вам теме за разговор са партнером кога одаберете међу осталим полазницима, у трајању од два минута. Требало би да обоје, у тако кратком времењу, кажете шта мислите о теми коју сте добили, тако да Вас молим да дозволите и оном другом да нешто каже. После првог круга мењамо partnere и добијамо другу тему за разговор од два минута. У овој активности ће бити пет таквих кругова, те Вас молим да сваки пут изаберете другог партнера. Молим, изаберите првог!

Први круг питања: *Чега си највише волео да се играш када си био тинејџер?*

Пошто је поставио питање за разговор, предавач мери време и проверава да у свакој рунди дође до промене партнера, без понављања.

Савет: Уколико полазник нема партнера, биће потребно да укључимо и нашег помоћног предавача. Ако би, пак, било троје људи у истој групи, не би било времена да свако каже понешто, па је боље да се такве ситуације избегну.

Питања би требало постављати тако да прво буду она мање компликована а да касније дођу она озбиљнија. Било би добро да се одаберу питања која су повезана са темом коју је предавач представио полазницима – у овом случају: деца, млади, играње игара.

Могућа питања за наредне рунде:

- *Који је био твој омињени предмет у школи и зашто?*
- *На шта си поносан?*
- *Наведи три ствари у којима си јак!*
- *Реци ми нешто по чему си посебан!*
- *Испричај ситуацију када си пребродило тешкоће!*
- *Ко је твој херој – твој узор, ко ти је важан? Зашто?*

АКТИВНОСТ 3. СТВАРАЊЕ ТИМА – „БИНГО“

ЦИЉЕВИ: Да се мало боље упознате како бисте наставили за успостављањем међусобних односа, како бисте схватили да имате много више заједничких ствари него што сте мислили.

МАТЕРИЈАЛ: примерци табле за „Бинго“ и оловке за сваког полазника.

ВРЕМЕ: 10 минута.

ОПИС:

Реците полазницима да после искуства са брзим упознавањем, и даље постоји доста ствари које би требало да знате једни о другима. Питајте их да ли знају правила игре „Бинго“. Сви имају оловке и „Бинго“-папириће испред себе. На тим папирићима се налази 25 изјава о људима. Треба да пронађу пет људи за које су ове изјаве тачне и које треба да натерају да се потпишу. Један полазник може да се потпише на једном папиру само једном. Циљ је да пронађу петоро чији ће потписи бити стављени у исти ред, колону или дијагонално. Пет у низу је – БИНГО. Ако неко то има, треба да викне „Бинго!“, тако да се зна да је он први. Ко може да сакупи више од једног „Бинга“?

Када су полазници завршили овај задатак или када време истекне, прекините активност и проверите ко је сакупио највише, тако што ћете тражити да чујете одговор за сваки потпис. Можете победнику доделити и неку награду (опционо).

РАЗГОВОР:

После прве две игре, није лоше мало застати и питати полазнике да кажу шта су из ових активности научили. *Шта вас је највише изненадило а што сте сазнали једни о другима? Које искуство је било занимљиво? Шта вам је био највећи изазов? Зашто? Размените мишљења пре него што се вратите назад у круг и спремите се за следећу активност.*

„АФЛАТИН-БИНГО“ – ЛИСТИЋ ЗА ОВУ АКТИВНОСТ

Пронађите онога ко... и нека се потпише у то поље! Не заборавите! Од једног полазника можете добити само један потпис.

ВЕЋ ЗНА ШТА ЖЕЛИ ДА БУДЕ КАД ОДРАСТЕ	ЗНА ДА ВОЗИ СКЕЈТ УНАЗАД	КОД КУЋЕ ОДВАЈА ЂУБРЕ ПО ВРСТИ	ВОЛИ ДА СЕ БАВИ СПОРТОМ	ЗНА ПЕСМУ НАПАМЕТ
МОЖЕ ДА ДУБИ НА ГЛАВИ	ВЕЋ ПОПИО ДВЕ КАФЕ ОД ЈУТРОС	ЗНА МАЋИОНИЧАР СКЕ ТРИКОВЕ	ЈЕ ТРЕНУТНО ЗАЉУБЉЕН	МРЗИ ДА УСТАЈЕ РАНО УЈУТРУ
ПУТОВАО ВАН ЕВРОПЕ	ПРАВИ НЕКЕ РУКОТВОРИНЕ	ВЕЋ СПРЕМАО ХРАНУ ЗА ВИШЕ ОД 25 ЉУДИ	ЗНА ДА ШТЕДИ НОВАЦ	ВОЛИ ЧОКОЛАДУ
ВЕЋ СПАВАО НА ОТВОРЕНОМ	ЗНА ДА СВИРА НЕКИ ИНСТРУМЕНТ	УРАДИО РЕНОВИРАЊЕ СТАНА	ВОЛИ ДА ИДЕ У БИОСКОП	ВОЛИ МАТЕМАТИКУ
ЗНА ШТА ЗНАЧИ РЕЧ: ОСНАЖИВАЊЕ	СЕЛИО СЕ ВИШЕ ОД ДВА ПУТА У ЖИВОТУ	ВОЛИ ДА СЕ ШЕТА ПО ПРИРОДИ	ВОЛИ ДА ПРИЧА ПРИЧЕ	ИМА НАЈМАЊЕ ТРИ БРАТА

АКТИВНОСТ 4. ПРАВИЛА

ЦИЉЕВИ: Оснажити полазнике тако што ће они установити правила понашања током радионице. Подстаћи осећај једнаког поседовања радионице.

МАТЕРИЈАЛ: флипчарт и неколико маркера.

ВРЕМЕ: 15 минута.

ОПИС:

- За почетак, реците полазницима да седну у круг. Ставите флипчарт и маркере у средину. Реците им да предложе правила понашања и поштовања времена током рада радионице. Обично ће почети да мисле на правила која се тичу њиховог сопственог понашања. Уколико нико ништа не предложи, можете им дати неке смернице у вези са временом, грубошћу, агресивношћу, псовањем, пушењем и мобилним телефонима. Покушајте да им не стављате Ви речи у уста.
- Подстакните их да предложе смернице за правила понашања која ће важити и за Вас и за остале предаваче. Полазници од самог почетка морају да осете да ће радионица бити заснована на дијалогу међу једнакима.
- Како полазници дају предлоге, питајте групу прво да ли се слаже са таквом идејом, а потом да ли се слажу како је срочена. Помозите им да се дође до консензуса – укључивање људи у процес одлучивања ће им касније помоћи да се и сами укључе рад радионице.
- Позовите онога ко је дао предлог да стане у средину и напише правило на флипчарту. За стварање добре атмосфере увек је боље да правило буде позитивно а не негативно. На пример: „Увек морамо да говоримо пристојно“, уместо „Нема псовања!“.
- Када сте завршили са одређивањем правила, позовите полазнике да приђу и симболично се потпишу, као да је у питању неки уговор. Затим, као постер, окачите папир на зид просторије за обуку и оставите га ту до краја курса.

САВЕТ: Наставници би пре требало да нацртају правила, него да их пишу речима, нпр. иконицу мобилног телефона или цигарете, која ће бити прецртана.

АКТИВНОСТ 5. ОЧЕКИВАЊА, ДОПРИНОС И СТРАХОВИ

ЦИЉЕВИ: Дозволити полазницима да изнесу било шта што их мучи или бриге које имају у вези са овим курсом. Такође, дозволити им да кажу чему се надају да ће постићи на овом курсу. Подстаћи им осећај подједнаког поседовања радионице, те да ће својим доприносом, кроз искуство и знање, обогатити процес обуке.

МАТЕРИЈАЛ: Унапред припремљен флипчарт са цртежом дрвета, јабуке, лишћа и црва, исечених од самолепивих папирића, 3-5 комада по полазнику, по маркер за сваког.

ВРЕМЕ: 30 минута.

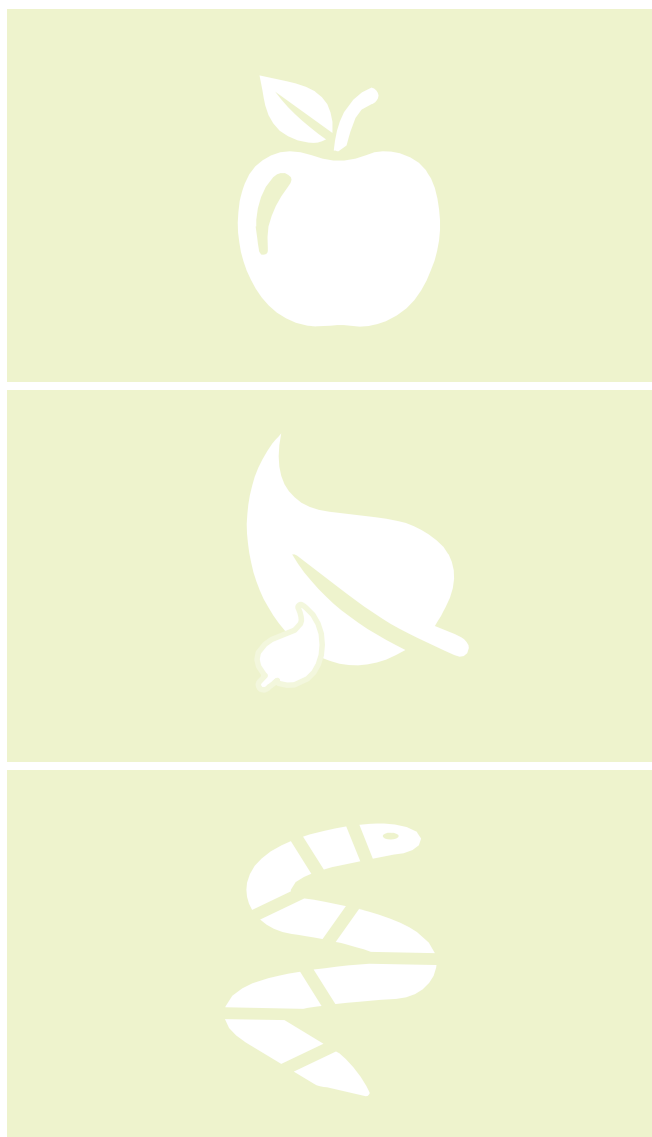
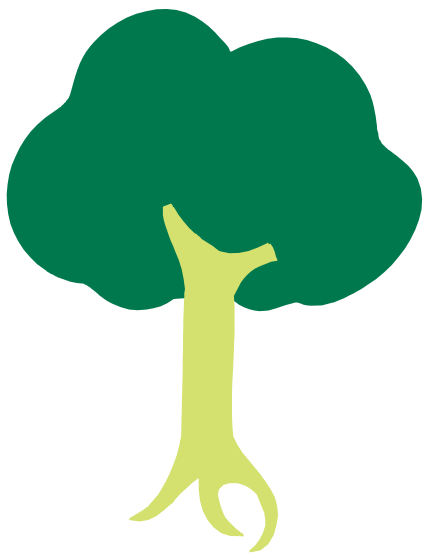
ОПИС:

Нацртајте велико дрво на флипчарту пре почетка радионице. Исеците 3-5 комада самолепивих папира за сваког полазника, у три различита облика: јабука, лист и црв. У наставку можете видети примере. Нека флипчарт са дрветом буде у средини круга. Реците полазницима да, после потписивања уговора, морамо и да се договоримо око детаља. Поделите им јабуке, лишће и црве. Преостале оставите у средини круга и реците им да могу да узму још, уколико буду сматрали да им је потребно.

Објасните им шта да напишу на папиру – по једну ствар на једном папиру – и дајте им неколико минута да раде у тишини.

- **Јабуке:** овде би полазници требало да напишу своја очекивања од ове обуке. Шта их занима да сазнају? У ком случају ће бити задовољни на крају обуке? Шта би волели да науче?
- **Лишће:** полазници би требало да напишу свој допринос успеху обуке. Подстакните их да поделе своја знања, искуства, ентузијазам – то ће им помоћи да се укључе и пребацити их из пасивне („Шта ја ту добијам“) у обострано кооперативну ситуацију.
- **Црви:** полазници би требало да размисле да ли има нешто чега се плаше и што би желели да избегну током обуке.

Као предавач, требало би да избегнете давање превише конкретних примера, као и да своје мисли намећете полазницима.

Када полазници буду спремни, један по један ће долазити у средину и постављати јабуке и лишће на зелене делове дрвета, а црве на његов корен, изговарајући наглас оно што су записали. На крају ове радионице ћете дрво окачити на зид и оставити га до краја курса. Током радионице у којој ће бити оцењивања, полазници ће се вратити на дрво јабуке, поскидати своја очекивања уколико она буду испуњена и проверити да ли су успели да дају свој допринос и избегну сумње и страхове. Ова активност даје оквир читавој обуци.

АКТИВНОСТ 6. ОРИЈЕНТАЦИЈА – ПРЕДСТАВЉАЊЕ KWI-МЕТОДА

ЦИЉЕВИ: Проналажење онога што полазници већ знају. Процењивање колико група познаје „Афлатон“ и шта је то што би волели да сазнају. Такође, увођење KWL-табеле по први пут.

МАТЕРИЈАЛ: Три флипчарта како би се направила KWL-табела, маркери.

ВРЕМЕ: 10 минута.

ОПИС:

- Окупите групу заједно, близу флипчарта.
- Реците им да кажу оно што већ знају о „Афлатину“ и запишите њихове одговоре у прву колону.
- Затим, питајте их шта би желели да науче о „Афлатину“ и те одговоре запишите у другу колону.
- Објасните им да ћете их питати да сами попуне трећу колону на крају радионице.

KWI метод – флипчарт

K: ШТА ЗНАМО О АФЛАТИНУ?	W: ШТА ЖЕЛИМО ДА НАУЧИМО О АФЛАТИНУ?	L: ШТА СМО НАУЧИЛИ О АФЛАТИНУ?

АКТИВНОСТ 7. КРАТКА ПРЕЗЕНТАЦИЈА КОНЦЕПТА ДРУШТВЕНОГ И ФИНАНСИЈСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ПЕТ ОБРАЗОВНИХ ТЕМА

ЦИЉЕВИ: Пружити поланцицима основне информације о концепту на коме се заснива књига „Афлатин“, као и читава колекција књига „Афлатон“.

МАТЕРИЈАЛ: Није потребан. У случају да се праве презентације у „PowerPoint“-у, илустрације се могу пројектовати.

ВРЕМЕ: 20 минута.

ОПИС:

За презентацију можете користити следеће белешке о кључним информацијама које треба пренети. Будите креативни!

КОНЦЕПТ

Шта подразумевамо под друштвеним и финансијским образовањем младих?

„Афлатин“ уводи баланс између друштвеног и финансијског образовања младих. Та два појма морају стално бити у равнотежи. Под друштвеним образовањем подразумевамо помоћ младима да развију свој какраткер, учимо их правима детета и подстичемо да праве пројекте који ће се бавити социјалном правдом. Под финансијским образовањем подразумевамо обучавање младих да штеде, да воде белешке о финансијама и праве пројекте који ће доносити зараду.

Нажалост, понекад познавање наших права није само по себи довољно. На пример, можемо девојчици да кажемо да има права на образовање. Али ако она не може себи да приушти ни да плати аутобус до школе, или ако родитељи не могу да јој купе књиге и оловке за школу, какве користи за њу има то њено право? Слично, можемо неком дечаку да кажемо да има право да се игра, али ако он нема ни пар новчића да купи играчку, како то право које има може да му помогне? Често, људима је потребно нешто новца како би права која имају имала смисла.

САВЕТ: Белешке у овом делу би требало да Вам помогну да сами спремите сопствено предавање. Нађите сопствени начин да објасните те идеје. Ово је једина радионица која од предавача тражи да обави неко предавање.

Како то друштвено чини финансијско јачим? У „Афлатину“ озбиљно схватамо подучавање деце о новцу. Знамо да новац са собом доноси разне облике искушења и компликација. Дакле, пре него што кренемо на посао у вези са финансијским образовањем, покушаћемо деци да усадимо осећај правде и помало разумевања етике. Подстакнућемо их да себе посматрају не само као појединце, него и као чланове породице и чланове заједнице у којој живе. Бићемо врло опрезни да новац не представимо као гарантовани извор среће.

Новац, осим што представља решење, често доноси и проблеме. Желимо да деца разумеју да као појединци могу да имају користи од штедње и предузетништва. Али једнак нагласак стављамо и на могућност да предузетништво оствари позитиван утицај на нивоу заједнице у којој живе.

Којих је пет главних тема и шта деца из њих могу да науче?

Лично разумевање и истраживање

Подстичемо младе да разумеју и да цене себе тако да би им порасло самопоуздање и како би могли да осете да могу сами да управљају својим животом. Деца уче да постану свеснија својих емоција и да их слободно изразе. Уче да смо сви једнакви и специјални, али да нико није важнији од неког другог. Такође желимо да им помогнемо да мисле за себе. Слоган „Афлатона“ је „Раздвојте машту од стварности! Истражујте, размишљајте, испитујте и делујте“.

Права и обавезе

„Афлатон“ програм има своје корене у Конвенцији о правима детета Уједињених Нација. Желимо да деца разумеју да и она имају права, а управо чињеница да сва деца имају иста права их чини све једнаким. Свако од нас има другачија схватања о свету, било верска, било политичка, или нека друга, али сет вредности на које смо сви пристали се налази у Конвенцији о правима детета Уједињених Нација. Исто тако, деца уче да њихова права не смеју никада угрожавати права неког другог детета. Пажљиво учимо децу да уколико имају права, такође преузимају и одговарајуће обавезе. На пример, уколико млади имају право на образовање, имају и обавезу да напорно уче. Ако има право на игру, има обавезу да то чини на безбедан начин. Ако има право на квалитетну храну, има обавезу да је не баца.

Штедња и трошење

Деца се подстичу да развију у себи схватање штедње, који их учи да се не разбацују ничим, било да је то новац, храна, време, вода или неки други природни ресурс. Нагласак је на малој али редовној штедњи, односно на увођењу дисциплине и навике штедње. Млади уче о разлици између потребе и жеље. Није поента учити их да маштају да ће бити милионери. Треба их научити дисциплини тако да могу сами о себи да воде рачуна када одрасту.

Планирање и одређивање буџета

Уколико учимо младе да штеде, требало би такође да их научимо и да воде основне белешке о новцу, као што су колоне прихода и трошкова. Планирање и буџетирање учи децу да постављају себи циљеве штедње. Такође уче како да организују и своје остале ресурсе, укључујући и време.

Дечији друштвени и финансијски пројекти

Деца се подстичу да у школи развију сопствене мале друштвене и финансијске пројекте. Друштвени пројекти би могли да буду било шта што дечији живот (или школу, или заједницу), чини поштенијим, безбеднијим или здравијим. На пример, понекад млади засаде дрвеће око школе, како би обезбедили мало хладовине и приватности, или како би касије убирали плодове са тог дрвећа. Или уводе кампању против пушења, алкохола или наркотика. Или против злостављања или насиља професора. Финансијски пројекти се односе на пројекте који би могли донети неку малу зараду, у оквиру времена које се проводи у школи или у оквиру ваншколских активности. То често подразумева прављење и продају сувих колача, или узгајање кокошака ради продаје јаја, или прављење повртњака како би се поврће продавало на пијацама.

АКТИВНОСТ 8. ИГРА СА ПЕТ ЛОПТИ

ЦИЉЕВИ: Показати полазницима да је свих пет образовних тема подједнако важно и да добар програм мора свакој да посвети једнаку количину времена.

МАТЕРИЈАЛ: Пет лопти, пет листова папира са исписаном по једном од пет главних образовних тема, пет листова за „ставове“ (види у наставку).

ВРЕМЕ: 20 минута.

ОПИС:

- Питајте полазнике која од пет образовних тема је најважнија. Тражите од њих да појасне своје одговоре.
- Поставите пет разнобојних лопти у круг и тражите добровољце (ако не можете да пронађете лопте у боји, искористите обичан папир али на њему испишите бројеве 1–5).
- Тражите петоро добровољаца и прикачите им по један лист папира. На њима треба да буде написана по једна од пет образовних тема.
- Реците добровољцима да укрсте лактове. Затим нека формирају круг, тако да су лицем окренути споља.
- Објасните им да свако од њих мора да покупи лопту која одговара папиру који им је закачен на грудима. Реците им да почну. Највероватније ће се догодити да добровољци вуку свако на своју страну, те да не могу да заврше задатак. Уколико дође до тога, питајте остале „Зашто ово не иде овако?“, рећи ће Вам да би добровољци требало да функционишу као тим.
- Поново започните игру и подсетите добровољце да би морали да сарађују.
- Када покупе свих пет лопти и врате се на средину, питајте их шта их је ова вежба научила о пет образовних тема (да су сви једнаки и да морају да раде заједно).

Уколико желите, овој игри можете додати и други део, на пример:

- објасните им да у „Афлатин“-програму очекујемо да видимо промене и знању, вештинама и ставовима код деце;
- поделите им пет листова папира са ставовима;
- поново их вратите на средину круга;
- објасните им да овог пута треба да покупе лоптице, као и прошли пут, али да би сада сваки добровољац требало да дода своју лопту ономе ко има одговарајући лист са исписаним ставом;
- На крају питајте целу групу да ли се образовне теме поклапају са одговарајућим ставовима.

МАТЕРИЈАЛ ЗА ИГРУ ЛОПТОМ СА 5 ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНАТА – ЛИСТ ЗА ОВУ АКТИВНОСТ

Одштампајте доњи текст на одвојеним листовима папира. Било би добро када би сваки папир био у другој боји.

Направите пет лопти у истим бојама. Уколико то није могуће, одштампајте пет листова белог папира, направите од њих пет лоптица и нумеришите их од 1 – 5.

ТЕМА ПРВА

ЛИЧНО РАЗУМЕВАЊЕ И ИСТРАЖИВАЊЕ

ТЕМА ДРУГА

ПРАВА И ОБАВЕЗЕ

ТЕМА ТРЕЋА

ШТЕДЊА И ТРОШЕЊЕ

ТЕМА ЧЕТВРТА

ПЛАНИРАЊЕ И БУЏЕТИРАЊЕ

ТЕМА ПЕТА

ДРУШТВЕНИ И ФИНАНСИЈСКИ ПРОЈЕКТИ

Ево и одговарајућих папира са ставовима за други део игре. Није неопходно да они буду одштамани на папирима различите боје.

СТАВ

ВЕРУЈЕМ У СЕБЕ! МОГУ ДА ПОСТИГНЕМ МНОГО ТОГА!

СТАВ

ЖЕЛИМ ДА СВАКО ДЕТЕ НА СВЕТУ ОСТВАРИ СВОЈА ПРАВА

СТАВ

ЦЕНИМ ПРИКЛАДНУ УПОТРЕБУ ПРИРОДНИХ И ФИНАНСИЈСКИХ РЕСУРСА

СТАВ

ЖЕЛИМ ДА ПЛАНИРАМ ПРЕ НЕГО ШТО НЕШТО ПОТРОШИМ / УРАДИМ

СТАВ

ЦЕНИМ ПРЕДУЗЕТНИШТВО КАО НАЧИН ДА СВОЈУ ЗАЈЕДНИЦУ УЧИНИМ БОЉОМ

▶ ГЛАВА 2 ▶ ДАН 1. ПОПОДНЕВНА РАДИОНИЦА

ЛИЧНО РАЗУМЕВАЊЕ

Циљеви:

- увођење теме личног разумевања.

Нацрт временског распореда за тренере – Дан 1. Поподневна радионица

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТ	МАТЕРИЈАЛ
25 мин.	1. "Тиха дебата"	три флипчарта, маркери
20 мин.	2. "Гласај ногама"	три одштампана А4 листа са натписима СЛАЖЕМ СЕ, НЕ СЛАЖЕМ СЕ, НЕ ЗНАМ
20 мин.	3. Вођење разговора – здрав однос	А4 папир и маркери за сваког полазника, флипчарт
20 мин.	ПАУЗА	
30 мин.	4. "Пирамида продуктивности"	А4 папир и маркери за сваког полазника, унапред припремљен флипчарт
60 мин.	5. "Кругови креативности"	А4 папир и маркери за сваког полазника, унапред припремљен флипчарт
30 мин.	6. Разговор у мањим групама	

АКТИВНОСТ 1. ТИХА ДЕБАТА

ЦИЉЕВИ: Учење о методу „Тихе дебате“.

МАТЕРИЈАЛ: Три флипчарта, маркери.

ВРЕМЕ: 20 минута.

ОПИС:

Почните тако што ћете полазницима објаснити да ће сада покушати да раде другачијим методама, јер ће касније ове методе морати да пренесу наставницима а најбољи начин да стекну искуство са нечим новим је да то сами пробају да ураде. Објасните им да ће током обуке имати и радионице које укључују разговоре у мањим групама, где ће моћи да испричају како су се прилагодили новим методима током ове обуке за тренере, на какве врсте препрека су наилазили, како су их превазилазили, која су страховања и очекивања имали у вези са тим новим методима.

- Реците полазницима да ће на овој радионици група истраживати ко су, одакле долазе и којим животним путем иду.
- Обавестите их да сте поставили три листа папира по просторији а на сваком од њих је написано по једно питање:
 - Шта је важније, наша прошлост или будућност? Зашто?
 - Шта је једна од твојих предности?
 - Да ли је свако способан да буде срећан у животу? Зашто/зашто не?
- Реците полазницима да се прошетају по просторији и запишу своје одговоре на сваки од папира. Реците да им да такође могу да прокоментаришу нешто што је неко други одговорио тако што ће коментар такође написати на истом папиру.
- Подсетите их да не постоје тачни и погрешни одговори и подстакните расправу тако што ће полазници одговорима и коментарима изазивати један другог.
- Одржавајте ову тиху дебату докле год су полазници заинтересовани да је воде.
- Погледајте шта је све записано и питајте их да објасне своје одговоре, те им дајте примере.

САВЕТ: Друга могућност да сазнате више о знању, мишљењу или ставовима полазника о одређеним темама, је да направите „Светски кафић“. Слично описаној активности, 3-4 теме су записане на посебним флипчартима. Ови флипчарти су распоређени на различитим столовима. Полазници се у мањим групама крећу око столова и расправљају о свакој теми, коментаришу и дају сугестије у вези са претходним записима. На крају последње туре, група представља и сумира кључна сазнања која су записана на папирима.

АКТИВНОСТ 2. ГЛАСАЈ НОГАМА

ЦИЉЕВИ: Учење о методу гласања ногама. Истраживање теме о приликама које нуди неформално образовање.

МАТЕРИЈАЛИ: Три одштампана А4 папира са натписима СЛАЖЕМ СЕ, НЕ СЛАЖЕМ СЕ и НЕ ЗНАМ.

ВРЕМЕ: 20 минута.

ОПИС:

- Поставите натписе СЛАЖЕМ СЕ, НЕ СЛАЖЕМ СЕ и НЕ ЗНАМ на три различита зида просторије, или на наслоне три столице које ће бити распоређене по просторији.
- Прочитајте полазницима једну од следеће две изјаве и реците им да стану испред одговарајућег натписа, у зависности да ли се слажу или не слажу са том изјавом, или немау чврст став у вези са њом.
 - Школа је најважније место за учење.
 - Фокус би требало да буде на учењу и подучавању.
 - Учење би за учеснике требало да буде забавно.
 - Обострано поштовање предавача и полазника је кључно током процеса учења.
 - Неформално образовање би требало да обухвати краткотрајне активности оријентисане у садашњем времену, које имају тренутни утицај на полазнике.
 - У неформалном образовању постоји нижи ниво контроле и структуре.
 - Давање више простора полазницима ме чини мање безбедним.
 - Увођење неформалних образовних алатки у ситем формалног образовања представља прави изазов.
- Потом питајте неколико полазника да објасне своје одлуке.
- Подсетите групу да нема тачних и нетачних одговора и да је сасвим у реду ако се у нечему не слажу са совјим пријатељима.

АКТИВНОСТ 3. ВОЂЕЊЕ РАЗГОВОРА – ЗДРАВ ОДНОС

ЦИЉЕВИ: Учење методе вођења разговора. Истраживање теме здравог односа.

МАТЕРИЈАЛ: А4 папир и маркери за сваког полазника.

ВРЕМЕ: 20 минута.

ОПИС:

- Објасните полазницима да ће њихов задатак бити да буду модератори разговора о здравом односу. (Тема и ова активност су описани у приручнику за наставнике, на [стр.21](#)).
- Реците полазницима да сакупе питања о којима ће се на радионици расправљати. Дајте им пет минута и лист папира са маркером, како би направили списак.
- После пет минута питајте полазнике да прочитају списак. Разговарајте о питањима која су одабрали.
- Реците им да кажу своје идеје о правилима која ће важити приликом ефикасног вођења овог разговора. Нека размишљају креативно а сваки предлог запишите на флипчарт.

- Током расправе, уверите се да полазници разумеју основна правила процеса вођења разговора.*
 - Свакоме дајте времена да искаже своје мисли: веома је значајно да одржавате равнотежу између стидљивијих и гласнијих полазника.
 - Водите рачуна о правима полазника: могу да зађуте уколико се осећају непријатно, могу да искажу своју несигурност и образложе потребе.
 - Можете им дозволити да се надгласавају аргументима, да се не слажу једни са другима и можете им дати прилику да изнесу своје мишљење поштујући супротно.
 - Задржите контролу: дужност је модератора да пази на време, пази на оквир и правила око којих су се договорили на почетку, те да их враћа на главну тему уколико су са ње отишли.
 - Будите професионални: требало би да будете љубазни и пријатељски у наступу али никако се немојте претварати из модератора у пријатеља.
 - Тишина је Ваш савезник. Може настати ситуација када је веома изазовно много причати. Постоји нека тензија у тишини коју модератор треба да поднесе. Никад немојте прерано доносити закључке нити полазницима у уста стављати своје речи. Будите стрпљиви – можда је полазницима потребно мало више времена да размисле о својим одговорима.
 - Покушајте да будете што је могуће више неутрални и избегавајте пристрасност. Пре него што почнете да водите одређену тему разговора, посебно уколико је она осетљива, размислите о сопственим предрасудама и стереотипима.
 - Надгледајте и процењујте своје перформансе као модератора, тако да можете да учите из сопствених грешака и допринесете свом усавршавању.

АКТИВНОСТ 4. ПИРАМИДА ПРОДУКТИВНОСТИ

ЦИЉЕВИ: Учење метода „Пирамиде продуктивности“.

МАТЕРИЈАЛ: А4 папир и маркери за сваког полазника, унапред припремљен флипчарт.

ВРЕМЕ: 30 минута.

ОПИС:

Објасните полазницима да би требало да науче метод „Пирамиде продуктивности“ а најбољи начин да стекну искуство у нечему новом је да сами то ураде.

- Питајте полазнике да ли постоји нека област у њиховом животу у којој своје време могу да организују на прави начин? Зашто је то тако? Шта нам помаже да нешто урадимо на време? Испричајте успешне приче! Ако не можете да се сетите ниједне – осврните се око себе: да ли познајете неког ко ефикасно организује своје време?
- Покажите полазницима следећу слику „Пирамиде продуктивности“. Можете је и пројектовати на зид или је нацртати на флипчарт или таблу.

* за више савета о вођењу разговора погледајте линк: <https://measuringu.com/10-golden-rules-of-facilitation/>

ПИРАМИДА ПРОДУКТИВНОСТИ*

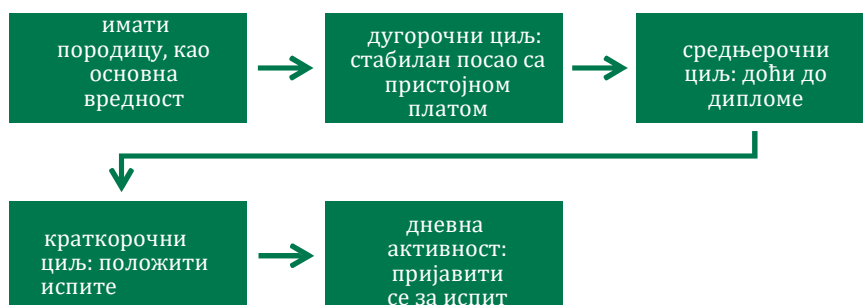
*Хајрум Смит (Hyrum Smith)

- Објасните им на примеру како основне вредности одређују циљеве. Погледајмо пример: ваша основна вредност је да имате велику породицу када одрастете. Како бисте имали велику породицу, дугорочно вам је потребан стаалан посао са пристојном платом. Ваш средњерочни циљ је да имате добру професију у којој су примања довољно добра а за коју вам је потребна диплома. Како бисте завршили студије у кратком року потребно је да положите испите. Дакле, као ваша дневна активност: потребно је да се пријавите за полагање испита већ сутра.

ВЕЖБА: НАЦРТАЈ СВОЈУ ПИРАМИДУ ПРОДУКТИВНОСТИ!

Идентификуј своје основне вредности – и попуни све до дневних активности!
Шта је потребно да урадиш како би достигао свој циљ?

пример:

- Пошто сте објаснили метод, раеците полазницима да напараве сопствену пирамиду продуктивности. Идентификујте основне вредности – и нацртајте и попуните све до дневних активности! Шта би требало да урадите да бисте дошли до циља? Пример: имати породицу, као основна вредност, као дугорочни циљ: стабилан посао са пристојном платом, као краткорочни циљ: успешно положени испит, као дневна активност: пријавити испит... средњорочни циљ: добити диплому.

Питања за разговор по завршетку активности

Објасните полазницима да је важно да буду свесни својих основних вредности и да се редовно присећају зашто раде то што раде. Погледајмо како истражити своје основне вредности. Ваша дела су заснована на вашим основним вредностима чак и ако тога нисте свесни.

Запитајте се шта је Вам је најважније у животу. Запишите сваки одговор на посебном самолепивом папиру.

Пошто сте направили гомилицу папирића, узмите сада један по један и поставите себи питање: зашто ми је ово толико важно? Када пронађете вредност која Вам је важнија од онога што је написано на папиру, запишите је на посебном папирићу.

Наставите са овим поступком све док не будете имали нити један други одговор осим „зато“. Што је виши ниво вредности то је она ближа вашим основним вредностима.

Људи обично запишу 2-5 основних вредности. Колико их имате Ви на крају овог поступка? Покушајте да им одредите приоритет: која је најважнија?

САВЕТ: Предложите полазницима да праве белешке у вези са својим личним процесом. Шта је у овој активности било тешко? Шта је представљало изазов? Како сте га превазишли? Ове белешке могу да искористе на радионици где ће се причати, на крају дана.

АКТИВНОСТ 5. КРУГОВИ КРЕАТИВНОСТИ

ЦИЉЕВИ: Учење о методу „Кругова креативности“.

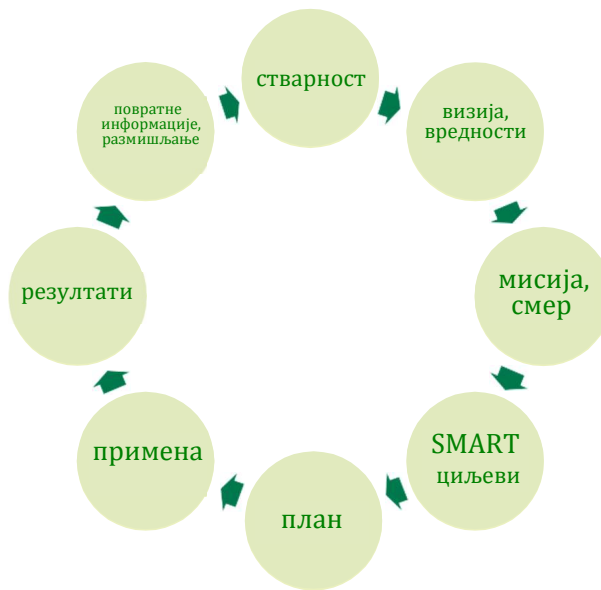
МАТЕРИЈАЛ: А4 папир и маркери за сваког полазника, унапред припремљен флипчарт.

ВРЕМЕ: 60 минута.

ОПИС:

- Представите полазницима концепт „Кругова креативности“. Објасните им да ће радити са овим спиралним типом метода планирања у неколико активности, а сада ће пробати неке његове елементе.
- Дајте сваком полазнику примерак листа са нацртаним „Круговима креативности“ (или им покажите један пример нацртан на флипчарту или табли, тако да могу да га прецртају на своје папире) и оловку.

ПРОЈЕКТИ У ВЕЗИ СА ПОЈМОМ УПРАВЉАЊА: КРУГОВИ КРЕАТИВНОСТИ

- Питајте полазнике кроз које поље би желели да уђу у „Кругове креативности“.
- Објасните им спирални тип метода планирања: „Кругови креативности“ нас уче да не планирамо на линеаран начин. Почните са провером „Стварности“: шта је то што имате сада?
- Хајде да покушамо: желите ли да будете тренер / учитељ „Афлатина“. Шта сте већ учинили да то постигнете? Шта вам је још потребно? Шта желите да побољшате? Дајте неколико минута учесницима, а затим нека изнесу своја кључна открића.
- Идите на следећи корак, према „Визији“. Шта желите да промените? Шта би било идеално стање? Замислите како би резултат ваше активности изгледао. Визије се обично исказују у презенту, јер је то нешто што је већ урађено. Запитајте се о мотивацији: зашто желите то да урадите?
- Следећи корак је „Мисија“: овде је реч о томе како ћете остварити своје снове. То је метод који сте одабрали да бисте испунили свој циљ.
- Испробајте метод са поступком који сте већ започели пре: као тренер/наставник Афлатина, укратко напишите визију и мисију.

- Пошто сте одабрали стазу ка врху планине на коју желите да се попнете, потребно је да одредите и циљеве. Они би требало да задовоље пет критеријума истовремено – то се назива техником *SMART*-циљева:

УТВРЂИВАЊЕ *SMART*-ЦИЉЕВА

- Затражите од учесника да поставе 5 *SMART*-циљева које би желели да постигну као тренери/наставници „Афлатина“. Дајте им добрих минута да поделе своје кључне налазе.
- Треба да проверите да ли су њихови циљеви јасни и довољно конкретни; ако су мерљиви онда ће знати када ће их достићи; ако су достижни на основу њихове тренутне стварности; ако су реални, онда им треба поставити временски рок.

САВЕТ: Подсетите учеснике да је разлика између снова и циљева то што циљ треба да буде *SMART*!

- Учесницима укратко објасните остале делове круга:
 - Након што поставите своје циљеве, требаће вам план. Запитајте се: ко шта ради? Ко су чланови вашег тима, кога можете укључити? Направите детаљан план за постизање својих циљева са параметрима.
 - Следећа фаза је имплементација, када је ваш задатак да "ходате стазом коју сте претходно описали."
 - Након имплементације имате резултате и треба да проверите где се налазите: процените свој процес тако што ћете проверити своје *SMART*-циљеве и параметре.
 - Резимирајте своје кључне налазе и проверите да ли сте достигли зацртану визију. Можете проверити своју нову реалност: да ли сте задовољни својим резултатима? Ако да - значи, завршили сте, ваш план је остварен. Постоје ли разлике између резултата и визије? Затим проверите где је пошло по злу - и направите корекције за нови „Круг креативности“.
- Реците учесницима да могу користити ову методу и током радионице са планирањем каријере.

АКТИВНОСТ 6. ГРУПЕ ЗА РАЗГОВОР*

На крају сваког дана, полазници се деле у мале групе од 4-5 + 1 тренер за сваку подгрупу.

Важно је имати што је више могуће уједначене групе у погледу пола, старости, језика итд.

Савет: Алтернативно, можете ставити људе из организације са сличним окружењем, да размисле о томе како би могли да користе знање које су стекли током дана, а они ће га касније користити у свом програму, са својом циљном групом.

То је, такође, добра прилика да се тренерима пружи повратне информације како би у међувремену побољшали квалитет обуке. Тиме се полазницима шаље порука да су важни.

Наравно, поверљивост је обавезна, па ако тренер подели неке повратне информације из групе свом тиму, они тога морају бити свесни и по потреби разговарати са полазницима.

* о методу групног разговора у раду са младима, погледајте *SALTO Toolbox*
<https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/reflection-groups.148/>

▶ ГЛАВА 3 ▶ ДАН 2. ЈУТАРЊА РАДИОНИЦА

ТЕМЕ НАСТАВЕ

Циљеви:

- увођење првих поглавља приручника за наставнике по следећим темама: права и одговорности, различите способности и једнакост полова

Нацрт временског распореда за тренере – Дан 2. Јутарња радионица

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТ	МАТЕРИЈАЛ
90 мин.	Активност 1. Права и обавезе - наставна пракса у три групе	унапред припремљен флипчарт четири врсте права; унапред припремљен флипчарт са четири врсте права. <i>за план часа А:</i> права исечена на малим папирима; <i>за план часа Б:</i> флипчарт и маркери; <i>за план часа Ц:</i> нацртана табела „Осећа се као“ на флипчарту
20 мин.	ПАУЗА	
60 мин.	Активност 2. Различите способности: игра једнакости и правичности	корпа са различитим предметима
60 мин.	Активност 3. Родне и друштвене улоге: игра „Корачај кроз живот“	картице са неједнаким друштвеним улогама за сваког учесника

АКТИВНОСТ 1. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ

- НАСТАВНИ РАД У ТРИ ГРУПЕ

ЦИЉЕВИ: Стећи наставну праксу о дечијим правимја и обавезама.

МАТЕРИЈАЛ: Припремљен флипчарт са четири врсте права.

За план часа А: права исечена на малим папирима.

За план часа Б: флипчарт и маркери.

За план часа Ц: на флипчарту нацртана табела „Осећа се као“.

ВРЕМЕ: 60 минута.

ОПИС:

Корак 1. Објашњење и припрема

- Објасните учесницима да ћете их сврстати у четири или пет група, свакој групи дајте план предавања и дајте им најмање 15 минута да се упознају са садржајем. Затим ће они доћи и подучавати већу групу. Морате нагласити да ће они заправо држати предавање, а НЕ презентацију.
- Поставите табелу са повратним информацијама о настави на видно место и реците им да ћете, после предавања, замолити читаву групу да процени њихов рад користећи наведене критеријуме.
- Распоредите их у групе од четири или пет, дајте им планове часа и пустите их да читају.
- Поново им нагласите да ће они предавати већој групи. Могу одабрати или једну особу из групе или могу поделити лекцију тако да свако предаје други део.
- Помозите им око недоумица.

Корак 2. Посматрајте како предају

- Тражите од остатка групе да уради шта год им „наставник“ тражи. Не би било добро да већа група преузме улогу деце.
- Док полазници уче, покушајте да забележите Ваше опаске што ће Вам касније помоћи око повратне информације.

САВЕТ: У случају да Вам је време ограничено, нећете моћи да посматрате сваку групу како држи пун час. Сами донесите одлуку како ћете поступити. Понекад би било од користи да видите различите групе како држе различите делове истог часа.

Корак 3. Спроведите процес повратног информисања

- Почните тако што ћете на брзину питати „наставнике“ шта мисле, како је час прошао.
- Прођите кроз поједина или кроз сва питања са великом групом.
- Додајте своје коментаре. Покушајте да будете позитивни али се немојте плашити да предложите ствари које би могле да се ураде боље.

ТАБЕЛА ЗА ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О ПРЕДАВАЊУ

1. Да ли је наставник држао предавање? Ако јесте, да ли је оно било неопходно и корисно? Или је било непотребно?
2. Какав је био однос наставник-прича-време (*TTT*) у поређењу са ученик-прича-време (*STT*)?
3. Колико полазника је било у прилици да активно учествује?
4. Да ли је наставник добро користио отворена/конкретна питања?
5. Уколико је у учионици била бука, да ли је она била продуктивна или непродуктивна?
6. Уколико је у учоници била тишина, да ли је она била продуктивна или непродуктивна?
7. Шта сте од следећег приметили? Деца раде;
 - сама;
 - у паровима;
 - у групама.
8. Шта вам се то допало?
9. Шта је било то што би могло да се уради другачије?

ДЕЧИЈА ПРАВА СЕ МОГУ ПОДЕЛИТИ У ЧЕТИРИ ОСНОВНЕ КАТЕГОРИЈЕ:

ПРАВА НА ОПСТАНАК. Овде се подразумевају право на живот, право на здравље, право на довољно хране и право на неку врсту дома.

ПРАВА НА РАЗВОЈ. Њима се обезбеђује да дете може да расте и постане срећна одрасла особа која је спремна за самосталан живот. Ова права се брину да деца добију право образовање, да им се помогне док су мала, те да им се дозволи игра.

ПРАВА НА ЗАШТИТУ. Ова права чувају дете од лошег или окрутног поступања према њему, или опхођења које је непоштено и опасно. Она кажу да се деца не смеју тући нити присиљавати на рад при коме се могу повредити или који их може одвојити од школе.

ПРАВА НА УЧЕСТВОВАЊЕ. Ова права прописују да свако мора поштовати право детета да каже своје мишљење, да учествује у активностима које имају везе с њим те да добије одговарајуће информације.

ПЛАН ЧАСА А: МЕТОД СЛАГАЛИЦЕ

ЗАДАТАК: Спровести активност слагалице.

Прочитајте овај текст наглас читавом разреду.

Слушајте! По закону, сваки одрасли мора да се побрине да се деци дају њихова права. Као што смо видели постоје многа разнолика права. Лакше их је разумети уколико се присетимо да сва права припадају једној од четири групе. Те групе се називају „Опстанак“, „Развој“, „Заштита“ и „Учествовање“.

ДЕЧИЈА ПРАВА СЕ МОГУ ПОДЕЛИТИ У ЧЕТИРИ ОСНОВНЕ КАТЕГОРИЈЕ:

ПРАВА НА ОПСТАНАК. Овде се подразумевају право на живот, право на здравље, право на довољно хране и право на неку врсту дома.

ПРАВА НА РАЗВОЈ. Њима се обезбеђује да дете може да расте и постане срећна одрасла особа која је спремна за самосталан живот. Ова права се брину да деца добију право образовање, да им се помогне док су мала, те да им се дозволи игра.

ПРАВА НА ЗАШТИТУ. Ова права чувају дете од лошег или окрутног поступања према њему, или опхођења које је непоштено и опасно. Она кажу да се деца не смеју тући нити присиљавати на рад при коме се могу повредити или који их може одвојити од школе.

ПРАВА НА УЧЕСТВОВАЊЕ. Ова права прописују да свако мора поштовати право детета да каже своје мишљење, да учествује у активностима које имају везе с њим те да добије одговарајуће информације.

- Затим исеците четири наслова, као доње картице (Опстанак, Развој, Заштита и Учествовање) и распоредите их на зид. Или их једноставно напишите на таблу.
- Затим исеците картице са осталим правима детета и поделите их. Реците полазницима да прочитају картице које су добили и да их поставе на зид, испод наслова за који мисле да је тачан.
- Питајте их да објасне зашто мисле да одређено право треба сместити баш ту где су га они поставили.

Ово су појединачне картице које деца морају да распореде испод четири наслова:

ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО НА ЉУБАВ И НЕГУ.
СВА ДЕЦА СУ ЈЕДНАКА.
НИЈЕДНО ДЕТЕ НЕ БИ СМЕЛО ДА БУДЕ ЖРТВА РАТА.
ДЕЦА СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА ИМАЈУ ПРАВО НА ПОСЕБНУ НЕГУ.
ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО НА АДЕКВАТНУ ИСХРАНУ И ЗДРАВУ ХРАНУ.
ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ.
ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ.
ДЕЦА КОЈА СУ У СУКОБУ СА ЗАКОНОМ ИМАЈУ ПРАВО НА ПОСЕБНУ ПОМОЋ.
ДЕЦА-ИЗБЕГЛИЦЕ ИМАЈУ ПРАВО НА ПОСЕБНУ ПОМОЋ.
ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО ДА ИЗРАЗЕ СОПСТВЕНО МИШЉЕЊЕ.
ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО НА ИГРУ.
ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО ДА ПРОВОДЕ ВРЕМЕ У ДРУШТВУ СА ДРУГОМ ДЕЦОМ.
ДЕЦА КОЈА НЕМАЈУ ПОРОДИЦУ ИМАЈУ ПРАВО НА ПОСЕБНУ ЗАШТИТУ.
НИЈЕДНО ДЕТЕ НЕ ТРЕБА ЕКСПЛОАТИСАТИ НА ПОСЛУ.
ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО НА ИНФОРМИСАЊЕ.
НИ СА ЈЕДНИМ ДЕТЕТОМ СЕ НЕ СМЕ ЛОШЕ ПОСТУПАТИ, НИТИ СЕ ОНО СМЕ ТУЋИ.
НИЈЕДНО ДЕТЕ СЕ НЕ СМЕ СЕКСУАЛНО ЗЛОСТАВЉАТИ.
ДЕЦА ИМАЈУ ПРАВО ДА УПРАЖЊАВАЈУ СОПСТВЕНУ ВЕРУ.

ПЛАН ЧАСА Б: МЕТОДИ МАПИРАЊА УМА И КРЕАТИВНОГ РАЗМИШЉАЊА

ЗАДАТАК: Представити методе креативног размишљања и мапирања ума.
Види детаљан опис ових метода у Додатку, Кључни ресурси 1.

- на средини табле нацртајте круг са исписаном речи ПОШТОВАЊЕ унутар њега.

- Питајте полазнике шта значи појам „поштовање“? Како они дају одговоре, тако повлачите линије ван круга и бележите оно што су рекли.
- Пошто су полазници завршили креативно размишљање у вези са дефиницијама овог појма, тражите од њих да прочитају све речи које су записане на табли.
- Поделите их у мање групе и реците да свака од њих употреби једну од речи које су записане на табли како би написала своју дефиницију појма „поштовање“.
- Нека свака група потом прочита шта су написали.

ПЛАН ЧАСА Ц: МЕТОД КОРИШЋЕЊА ТАБЕЛА

ЗАДАТАК: Спроведите активност „изгледа као – чини се као – звучи као“.

- Питајте полазнике: „Како се поштовање указује у твојој заједници?“
- У групама од по петоро или сви као једна група, попуните табелу „изгледа као – чини се као – звучи као “ за појам «поштовање».
- Објасните им да: под „изгледа као“ полазници треба да напишу како им „поштовање“ изгледа. На пример: када се гледа саговорник у очи, када се смешкате неком, а не да га гурате или ударате.
- Под „чини се као“, полазници би требало да напишу када им се чини да су „поштовани“. На пример: када се осећају значајним, када им се посвећује пажња, када су око мене људи као ја, када им је стало до тога шта говорим.
- Под „звучи као“ полазници ће побројати како звучи када се људи поштују. На пример: када се не деру или не вичу, када се не свађају, када се цене.

Разговор: причање, разговор

- Реците им да испричају своје одговоре.
- Направите на табли велику табелу – исту као и ону коју сте им поделили – и испишите њихове одговоре у одговарајуће колоне.

П - О - Ш - Т - О - В - А - Њ - Е

ИЗГЛЕДА КАО	ЛИЧИ КАО	ЗВУЧИ КАО

АКТИВНОСТ 2. ИГРА ЈЕДНАКОСТИ/ПРАВИЧНОСТИ

ЦИЉЕВИ: Учење метода вођења радионице са осетљивом темом.

МАТЕРИЈАЛ: Корпа са предметима који се могу лако пребројати.

ВРЕМЕ: 60 минута.

ОПИС:

Ова активност ће омогућити полазницима да направе разлику између једнакости и правичности. С обзиром да имамо различита социјална, економска, културолошка и физичка ограничења, „једнакост“ би могла бити дискриминаторска. То наглашава потребу постојања „правичности“, где ћемо моћи да препознамо наше разлике и утврдимо простор за усвајање ограничења која су настала услед друштвених ставова и веровања, усмерених ка појединим посебним потребама, родовима, класама и културама.

Ова игра показује како једнакост може бити дискриминаторска тако што људе третира на исти начин. То што ћете од полазника тражити да разговарају о томе како да игра постане и правична, би требало да омогући расправу о томе да је неопходно узети у обзир и посебне потребе и прилагодити правила игре тако да буду не само једнака већ и правична за све.

- Међу полазницима одаберите добровољце који су расположени да ураде нешто од следећег (требаће Вам по два или три за сваку опцију):
 - да им се стави повез на очи;
 - да им се вежу руке (некима напред, некима позади);
 - да спроведу активност држећи једну руку стално у џепу (тако да могу да користе само другу);
 - да ходају на коленима (проверите да ли је ово безбедно);
 - да спроведу активност без икаквих „ограничења“.
- Реците добровољцима да стану са једне стране учионице а осталима да се скупе у другу страну и да посматрају.
- Реците добровољцу да стави повез преко очију / веже руке другом добровољцу.
- Поставите корпу или кутију са предметима које је лако поводити и избројати на око 20 метара од групе добровољаца.
- Реците им да када кажете „КРЕНИ!“, добровољци морају да дођу до корпе/кутије, поваде што више предмета и врате се на почетни положај, што је брже могуће.
- Када су завршили са овим, нека сваки добровољац преброји колико је предмета донео.

Питања за разговор

- Затим, нека цела група, кроз разговор, одговори на следећа питања:
 - Колико је ова активност одраз онога што се догађа у стварном животу?
 - Шта сте из овога научили?
 - Које су то посебне потребе код појединих особа којих сте свесни?
 - Наведите светски познате или историјске личности које су имале посебне потребе, питајте их/помозите им да се сете неких националних или локалних успешних особа са посебним потребама. Како можемо да решимо те изазове?
 - Како да уједначимо правила игре и унесемо у њу праведност? Како да

обезбедимо да свако има једнаке шансе да дође до предмета? (Нагласите им да предмети представљају једнаке прилике, које обухватају и образовање и третман у кући и заједници, друга једнака права, исл.)

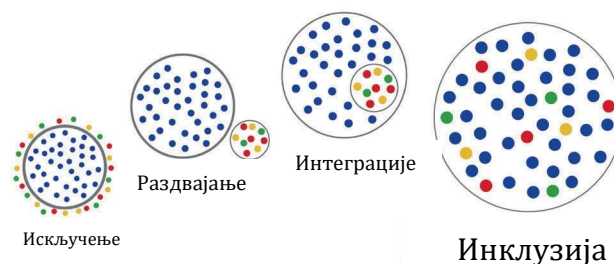
- Да ли је овде неке потребна посебна помоћ/подршка? Да ли неко познаје неког другог – било да је то члан породице, друг или неко из заједнице, коме је потребна посебна помоћ/подршка? Којим појединцима или институцијама они могу да се обрате за помоћ?
- Знајући да је ово осетљива тема, разговарајте о следећим питањима:
 - Као предавач, чега морате бити свесни?
 - Како би требало да водимо ову радионицу?
 - Који су то изазови које морамо да преваладамо?
 - Како ћемо да третирамо ситуацију уколико у групи постоји особа са посебним потребама? Како да водимо радионицу тако да буде прилагођена свима?
 - Како да радионица буде што више инклузивна?
 - Које речи и фразе би требало да избегнемо када говоримо посебним и другачијим потребама, јер су дискриминаторске или непријатне?

Савет: Ако сте за ову радионицу позвали госта стручног за одређену област, искористите прилику и поставите му питање на које ћете добити прави одговор. Такође можете замолити ту особу да води разговор.

Повежите разговор са ширим концептом права и обавеза и подвуците кључна сазнања са ове радионице. Свако од нас има различите способности и предности. Људи са другачијим потребама се суочавају са бројним иззовима који су више последица друштвених ограничења, ставова и препрека, него различитих способности.

Како бисмо нашу заједницу учинили инклузивнијом, важно је да сви радимо заједно како бисмо пробили друштвене ставове, стигме и препреке.

Морамо да учинимо јасном разлику између изопштавања, одвајања, интеграције и инклузије.

Такође, потребно је да говоримо и о позитивној и о негативној дискриминацији и њиховим последицама.

Позитивна дискриминација може имати и „ефекат бумеранага“ – једнаке прилике су од кључног значаја за оне који их немају. На пример, позитивна дискриминација је да људи са посебним потребама буду изузети од испита из језика који је неопходан за добијање дипломе. Као последица, они ће добити диплому али ће бити у неправедној позицији на тржишту рада.

Праведна прилика је када се онима којима је то потребно обезбеде посебне образовне алатке, тако да и они могу да полажу испит из језика. Обично је лакше и јефтиније правити позитивну дискриминацију јер је много више напора и енергије потребно за пружање једнаких али правичних прилика.

АКТИВНОСТ 3. ИГРА „КОРАЧАЈ КРОЗ ЖИВОТ“

ЦИЉЕВИ: Учење метода „Корачај кроз живот“.

МАТЕРИЈАЛ: Картице са неједнаким друштвеним улогама, за сваког полазника.

ВРЕМЕ: 60 минута.

ОПИС:

САВЕТ: За ову игру Вам је потребан велики празан простор, тако да има смисла да се ова активност обави напољу.

- Направите што више картица са неједнаким друштвеним улогама за игру „Корачај кроз живот“, за све полазнике који учествују. Предлажемо картице у наставку.
- С обзиром да је тема прилично осетљива, по окончању игре неопходно је дати мало дубља појашњења. Ако би се Ви као прадавач осећали пријатније, можете у ову активност да уврстите и нека стручна лица.
- Питајте полазнике: да ли свако у друштву има једнака права или једнак приступ ресурсима? Дајте неке примере. Да ли поједини чланови друштва имају предност у односу на неке друге? Који би то били чланови и које су то предности?
- Да ли бисте себе описали као неког ко има пуно моћи или мало моћи? Зашто?
 - Објасните полазницима да ће играти игру како би пронашли одговоре на ова питања. Реците им да оформе веома праву линију, било би добро од једног до другог краја просторије или напољу.
 - Онда дајте сваком полазнику пресавијену картицу и објасните им да свака картица представља улогу коју ће полазник да има током игре. Нико не сме своју улогу да открије другоме.
 - Затим читајте доње изјаве, једну по једну. После сваке, реците полазницима да размисле о њој из угла lika којег су добили на картици. Уколико сматрају да је изјава тачна, нека направе велики корак напред. Уколико мисле да се она не може применити на њихов лик, нека се не померају. Ако мисле да је изјава само делимично тачна, нека направе мањи корак напред.
 - Пошто сте прочитали и последњу изјаву, реците да сви полазници остану тамо где су се затекли. А затим реците свакоме да један по један, прочитају своју улогу са картице.

Питања за разговор по завршетку активности

- Питајте неке од добровољаца да кажу коју су улогу добили и како су се осећали када су ишли напред а како када су остајали у месту.
- Питајте их: Ко се углавном највише померао? Мушки или женски ликови?
- Ко се углавном најмање кретао?
- Шта нам то говори о неједнакости моћи у нашем друштву?
- Сугеришите им да широм света постоји неравнотежа моћи између мушкараца и жена. Питајте полазнике да ли то важи и за њихово друштво. Реците им да мало креативно промисле о начинима на које су жене обично у неповољнијем положају у овом друштву у односу на мушкарце. Питајте их како традиционалне улоге које имају родови утичу на овај проблем.
- Завршите закључком да је једна од последица ове неравнотеже моћи то да жене често бивају предмет нежељених сексуалних контаката у школи или на послу.

КАРТИЦЕ СА НЕЈЕДНАКИМ УЛОГАМА У ДРУШТВУ

НЕОЖЕЊЕН МУШКАРАЦ (35 ГОДИНА)	ПОСЛОВНИ МУШКАРАЦ	ТИНЕЈЦЕРКА ИЗ РОМСКЕ ПОРОДИЦЕ
ГЛУВО ДЕТЕ	HIV+ МОМАК	HIV+ ДЕВОЈКА
ДЕТЕ КОЈЕ ЖИВИ НА УЛИЦИ (16 ГОДИНА)	ПРОСТИТУТКА	ПОСЛОВНА ЖЕНА
РАДНИЦА У НВО	СТАРИЦА	МОМАК СА ОМЕТЕНИМ РАЗВОЈЕМ (17 ГОДИНА)
СЛЕПИ ДЕЧАК	НЕУДАТА ЖЕНА (40 ГОДИНА)	НАСТАВНИЦА
ГЛАВА ДОМАЋИНСТВА (ЖЕНА)	ТИНЕЈЦЕРКА КОЈА ЈЕ ИЗБАЧЕНА ИЗ ШКОЛЕ	ТИНЕЈЦЕРКА КОЈА ЈЕ УПИСАНА У СРЕДЊУ ШКОЛУ
ТИНЕЈЦЕРКА КОЈА СЕ УПИСАЛА НА ФАКУЛТЕТ	ТИНЕЈЦЕРКА У ИНВАЛИДСКИМ КОЛИЦИМА	ТИНЕЈЦЕРКА КОЈА ИМА БЕБУ

▶ ГЛАВА 4 ▶ ДАН 2. ПОПОДНЕВНА РАДИОНИЦА

ДРАМСКИ МЕТОДИ

Циљеви:

- Представљање „Позоришта слика“ и других драмских метода.

Нацрт временског распореда за тренере – Дан 2. Поподневна радионица

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТ	МАТЕРИЈАЛ
45 мин.	Активност 1. Дебата	није потребан никакав материјал
45 мин.	Активност 2. Изражавање емоција; замрзнуте слике; техника унутрашњег гласа	лопта
20 мин.	ПАУЗА	
120 мин.	Активност 3. "Позориште слика"	одштамана прича о Џону
30 мин.	Активност 4. разговор у мањим групама	

АКТИВНОСТ 1. ДЕБАТА – ЗАУЗМИ СТАВ

За ову активност молимо да погледате *Кључне изворе: Коришћење позоришних метода на радионицама.*

ЦИЉЕВИ: Научити како применити драмске и позоришне методе током неформалних радионица. Научити главне елементе вођења дебате.

ВРЕМЕ: 45 минута.

ОПИС:

- Обавестити полазнике да је „Афлатин“ интерактивни програм у коме ће моћи да науче финансијске и животне вештине које ће им помоћи да себи побољшају прилике за будући живот. Нагласите да се „Афлатин“ разликује од школе и да ће радити као тим, заједно тражећи одговоре.

- Затим, представите групи активност „Заузми став“. Реците им да ће саслушати неке изјаве и да ће потом морати да се одреде, да ли се са тим изјавама слажу или не, а да потом објасне свој став. Подсетите их да не постоје тачни и нетачни одговори и да је потпуно у реду уколико се не слажу са својим пријатељима.

ИЗЈАВЕ:

1. Људи у тинејџерском добу могу да направе промене у својим заједницама.
 2. Свако може да оствари своје циљеве уколико напорно ради на томе.
 3. Нема велике разлике између наставника и омладинског радника јер оба имају исту циљну групу.
- Прочитајте једну од горњих изјава. Тражите од полазника да затворе очи тако да не могу да виде шта су њихови другови одговорили и реците им да ставе руку на главу уколико се слажу са изјавом или на колена уколико се не слажу.
 - Затим, тражите од њих да објасне своје одговоре и постављајте им питања. Одржавајте расправу све док су полазници расположени да у њој учествују.

РАЗГОВОР:

Разговарајте са полазницима о методима који могу да помогну људима да слободно изразе своје мишљење, што може да помогне да се разговор даље одвија у истом смеру.

АКТИВНОСТ 2. ИЗРАЖАВАЊЕ ЕМОЦИЈА; ЗАМРЗНУТЕ СЛИКЕ, ТЕХНИКА УНУТРАШЊЕГ ГЛАСА

ЦИЉЕВИ: Научити како користити своје тело у позоришним приказима. Научити драмску активност за загревање.

МАТЕРИЈАЛ: лопта.

ВРЕМЕ: 45 минута.

ОПИС:

- Играјмо се игре „Замрзавања“ како бисмо мало истражили ову област. Реците полазницима да стану у круг. Дајте лопту једном од њих.
- Реците им да ћете изговарати различите емоције, а онај код кога је лопта ће морати да се „замрзне“ и направи одговарајући израз лица. Може да користи и цело тело.
- Почните са основним емоцијама, као што су туга, радост, гађење, срџба, исл, с обзиром да се оне најлакше могу приказати.
- После неколико рунди, питајте полазника који је приказао неку емоцију, да сада он изговори другу и истовремено баца лопту некоме.
- Следећи корак је да затражите од полазника да полако прошетају просторијом. Када изговорите неку емоцију или неку емотивну ситуацију, истовремено ћете рећи и један број, на пример „3 – разочарање“ или „4 – бити повређен“. Поланзици би онда требало да се зауставе и да направе *нему скулптуру* у групи од 3, 4 или од било ког броја који изговорите.

- Предложене „слике“ за ову игру:
 - 2 – мајка и дете;
 - 2 – отац и дете;
 - 3 – човек са два пса;
 - 4 – музичка група;
 - 5 – свадба;
 - 6 – фудбалер који даје гол;
 - 8 – паук;
 - Сви! Школски аутобус пун деце и возач;
 - Сви! Наставник и деца у традиционалној настави;
 - Сви! Наставник и деца у настави која је усмерена ка детету.
- Реците полазницима да на кратко направе „нему скулптуру“ али да истовремено погледају и остале како су урадили.
- Можете такође да предајете и технику *унутрашњег гласа*, тако што ћете задавати неке занимљиве „слике“, а додиривањем рамена полазника преносити ту замрзнуту скулптуру на њега, питајући га: кад би нема скулптура могла да говори, шта би рекла? Шта је у глави те скулптуре што она не може да изговори?

РАЗГОВОР

Питајте полазнике шта су могли да науче из ове активности?

САВЕТ: Током разговора нагласите да брзи поглед у нечије мисли и душу може да развије емпатију код људи, те да побољша њихову емотивну интелигенцију.

АКТИВНОСТ 3. ПОЗОРИШТЕ СЛИКА

За ову активност молимо да погледате *Кључне изворе: Коришћење позоришних метода на радионицама*.

ЦИЉЕВИ: Научити како се примењују позоришни методи у неформалним радионицама.

МАТЕРИЈАЛ: Одштампана прича о Џону.

ВРЕМЕ: 120 минута.

ОПИС

- Реците полазницима да ће сада ићи мало дубље у позоришне методе.
- Питајте их да ли имају нека искуства са позориштем. Нека испричају шта знају о методима *DIE* (драме у образовању) и *TIE* (позоришта у образовању). Ако нико не зна о каквим се методима ради, можете им објаснити уз помоћ *Кључни извори: Коришћење позоришних метода на радионицама*.
- Реците полазницима да ће користити посебан драмски метод за решавање конфликта, који је осмислио Аугусто Боал (*Augusto Boal*). Он се назива „Позориште слика“.
- Реците им да ће у овом процесу учествовати цела група. Свако има другачију улогу, тако да ако неко жели да буде под главним рефлектором, може то да уради на другачији начин.
- Реците им да ћете им за почетак, прочитати кратку причу о једном тинејџеру, Џону.

ПРИЧА О ЦОНУ

Џон је помало стидљив и несигуран момак. Има групу другара са којима воли да проводи време. Изузетно им је захвалан што су га ти момци прихватили. У њиховом друштву се осећа безбедно, чак и ако га неке ствари које они раде чине дубоко несрећним. И поред тога, придружује им се у свакој ствари коју раде, јер жели да им удовољи. Једног дана наставник им је рекао да ће се нови дечак, Самјуел, прикључити њиховом разреду. Самјуел седи сам, спуштеног погледа, ни саким не разговара и чини се да је стидљив и узнемирен. Џон повремено баца поглед ка њему, јер тачно зна како се Самјуел највероватније осећа. И он сам се често тако исто осећао. На одморима, момци су видели да је Самјуел сам.

Један од њих је предложио да му украду перницу у знак „добродошлице“ у њихову школу.

- Питајте полазнике да идентификују главне улога у овој ситуацији: Џон, 2-3 другара (заједно им дајте имена), Самјуел.
- Тражите од полазника да се добровољно пријаве за те главне улоге. Објасните им да им за то није потребно никакво глумачко искуство, нити да ће морати да науче или говоре неки текст.
- Реците им да између себе изаберу и једног „вајара“. Његова улога ће бити да креира слику од добровољаца: тренутак који приказује конфликтну ситуацију између Џона и његових другова. Биће то 3D слика, „замрзнута“ слика.
- Реците добровољцима да ће вајар померати њихова тела све док „замрзнута“ слика не буде готова. Вајар не сме ништа да прича ни да објашњава, већ само да им помера тела и показује који положај да заузму. Када је „замрзнута“ слика готова, рећи ћете им да се она зове Статуа проблема. Тражите од осталих да запамте то што су видели тако што ће имитирати као да праве фотографију фотоапаратом.
- Реците вајару да сада замисли Идеалну статуу: како би она изгледала ако би се тај конфликт решио? Рецитер вајару и добровољцима да оформе Идеалну статуу.
- Када је готова, тражите од осталих да је запамте, тако што ће имитирати као да праве фотографију фотоапаратом.
- Реците добровољцима да се врате на Статуу проблема.
- Тражите од осталих полазника да помогну вајару да се Статуа проблема трансформише у Идеалну статуу. Цео тај процес ће изгледати овако:
 - када предавач каже „АКЦИЈА“, један од полазника ће направити један покрет на приказу Џоновог лика;
 - затим предавач каже „РЕАКЦИЈА“, тако да сви други ликови-добровољци могу да направе ситну промену као реакцију на Џонов покрет;
 - Тако ће се АКЦИЈА и РЕАКЦИЈА смењивати све док се не дође до Идеалне статуе.
- Остала правила:
 - нико – ни добровољци ни остали – не смеју да причају. Ово је процес који се одвија у тишини.
 - ако процес крене погрешним путем, предавач може да каже статуи да се врати корак уназад у претходно стање, па да покушају другачије;
 - ако предавач процени да би било добро да се овај процес на тренутак прекине, може користити технику унутрашњег гласа како би ослушнуо шта ликови мисле или кажу. Можете и прићи неком од добровољаца и, додирнувши му раме, у „замрзнутом“ положају, питати га: кад би ова скулптура могла да говори, шта би рекла? Шта је у њеној глави, што не може да изговори?

РАЗГОВОР

Када је група коначно стигла до Идеалне статуе, реците им да седну у круг и започните разговор, постављањем следећих питања:

- Прво, питао бих вајара шта осећа: шта мислиш о овом поступку?
- Погледајмо сада добровољце: Шта вам је био изазов? Шта је ишло добро?
- А онда и остале: шта је вама био изазов? Шта је било добро?
- Који је био кључни тренутак ове представе?
- Да ли има и неких алтернатива које видите као позитивно разрешење ове приче?
- Погледајмо сада шта Ви, као предавач, сматрате да је најважније чега би требало да будемо свесни када спроводимо активност „Позоришта слика“.

После разговора, питајте полазнике да ли хоће и они да се опробају у овоме? Обично онај ко прича причу бива вајар. Поновите цео процес и на крају поново поведите разговор.

САВЕТ: Подстакните полазнике да испричају приче из свог сопственог искуства. Подсетите их да не постоје чаробни штапићи, тако да би решења требало да буду реална.

АКТИВНОСТ 4. ГРУПНИ РАЗГОВОР

ЦИЉЕВИ: Научити разговор о стварима које су се догодиле током процеса учења.

ВРЕМЕ: 30 минута.

ОПИС: Обично увече исте групе које су водиле разговор долазе заједно и разговарају о кључним сазнањима тог дана.

▶ ГЛАВА 5 ▶ ДАН 3. ЈУТАРЊА РАДИОНИЦА

ШТЕДЊА И ПРАВЉЕЊЕ БУЏЕТА

Циљеви:

- Представљање следећих делова Приручника за наставнике: појмови штедње и трошења, планирања и прављења буџета

Нацрт временског распореда за тренере – Дан 3. Јутарња радионица

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТ	МАТЕРИЈАЛ
45 мин.	Активност 1. Потроши, уштеди, уложи, донирај! – Светски кафић	4 флипчарта са натписима: потроши, уштеди, уложи, донирај; маркери у четири боје
30 мин.	Активност 2. Пет категорија штедње	флипчарт
20 мин.	ПАУЗА	
75 мин.	Активност 3. Стварање личног буџета	А4 папири и оловке
60 мин.	Активност 4. Креативно размишљање у групама? Како предавати о буџету?	флипчарт листови, маркери

АКТИВНОСТ 1. ПОТРОШИ, УШТЕДИ, УЛОЖИ, ДОНИРАЈ! – СВЕТСКИ КАФИЋ

ЦИЉЕВИ: Истражити знање полазника о штедњи и трошењу. Загревање пред тему.

МАТЕРИЈАЛ: 4 флипчарта са натписима: потроши, уштеди, уложи, донирај;. маркери у 4 боје.

ВРЕМЕ: 45 минута.

ОПИС:

- Објасните полазницима да постоје четири различите ствари које могу да ураде са својим новцем. Могу да га потроше, уштеде, уложе или донирају. На четири различита листа папира или у четири колоне на табли, у врху испишите поменуте појмове: потроши, уштеди, уложи и донирај.
- Користите метод „Светског кафића“: ставите папире на различите столове.
- Формирајте четири групе и реците им да седну око столова и покушају да на слободан начин поређају појмове који су исписани.
- После 5 минута, реците им да узму и маркере у боји и да замене столове.
- У другој рунди групе треба да заврше реченице са започетим речима, да их прокоментаришу, поставе питање, дају предлоге.
- Поновите овај поступак све док групе поново не дођу до свог почетног стола. Затим нека проуче коментаре које су затекли.
- Реците им да представе кратак преглед онога што је записано на њиховом папиру.
- Дајте им следећих десет минута да формулишу дефиницију за свој појам и нека је представе.

ПРЕДЛОЖЕНЕ ДЕФИНИЦИЈЕ СУ:

УШТЕДЕТИ: сачувати или ставити са стране новац или ствари за будуће потребе или жеље или за одређену сврху или прилику.

УЛОЖИТИ: сачувати новац или ствари тако да се повећава њихова вредност, као када се на новац додаје камата, или када сачувате нешто што ће вам требати у будућности.

ПОТРОШИТИ: употребити новац за нешто што желите или вам треба.

ДОНИРАТИ: поклонити новац, време, таленат, или неку другу вредност, не очекујући ништа за узврат.

АКТИВНОСТ 2. ПЕТ КАТЕГОРИЈА ШТЕДЊЕ

ЦИЉЕВИ: Помоћи полазницима да разумеју да је штедња шири концепт и да осим новца могу да се штеде и моге друге ствари.

МАТЕРИЈАЛ: флипчарт, маркери.

ВРЕМЕ: 30 минута.

ОПИС:

Корак 1: Игра асоцијација као загревање

Хођајте брзо у круг и питајте сваког да гласно изговори шта им прво падне напамет када чују реч „вода“.

Корак 2. Пет категорија штедње

Сада поновите ову вежбу. Овога пута их питајте за асоцијације на реч „штедња“.

Како изговарају речи, записујте их на таблу у једну од шест колона. Наводимо овде неколико примера уобичајених одговора. Немојте им објашњавати зашто речи пишете у различитим колонама. Заправо, немојте у врху тих колона писати никакве наслове све до краја ове вежбе. Ако можете да се сетите још неких колона, можете их додати. Ако вам је, пак, пријатније да има мање колона, онда урадите тако.

Када сте сакупили довољно одговора у свакој колони, запишите у врху одговарајуће наслове. Уколико немате довољно одговора за све колоне, проведите још неколико минута тражећи од полазника одговарајуће појмове. Вежба показује колико је широк појам штедње. Нагласите да све ове ствари такође могу и да се потроше. Ставке из прве четири колоне се својом потрошњом смањују. Али ставке из пете колоне, вредности, могу заправо да се повећавају што се више троше.

МАТЕРИЈАЛИ	НАЧИНИ ШТЕДЊЕ	РЕСУРСИ КОЈЕ ИМАМО	ПРИРОДНИ РЕСУРСИ	ВРЕДНОСТИ
папир	рачун	новац	вода	другарство
оловке	улагање	годишњи одмор	струја	љубав
одећа	позајмица	кредит на мобилном телефону	време	невиност
бензин	чување у кући	кредит на интернету		
храна	пензија			
	осигурање			

АКТИВНОСТ 3. СТВАРАЊЕ СОПСТВЕНОГ БУЏЕТА

ЦИЉЕВИ: Истражити знања полазника о буџетирању.

МАТЕРИЈАЛ: А4 папири и оловке.

ВРЕМЕ: 75 минута.

ОПИС:

- Питајте полазнике да ли неко има свој лични буџет. Како се он прави?
- Проведите полазнике кроз процес планирања. Објасните им да је од кључне важности да имају сопствено искуство у вези са овом темом.
- Буџет може бити једноставан али и онолико детаљан колико желе. Ево неких основних корака које бисте требали да предузмете.
 - Израчунајте колико новца зарађујете током месеца, по одбитку пореза. **Use your 'net' pay or 'take-home' pay.**
 - Израчунајте своје трошкове. Сачувајте све рачуне које сте плаћали током месеца. Ако знате колики су вам месечни трошкови на намирнице или струју, то онда следећи корак чини много лакшим.
 - Поставите циљ. Дефинисање циља чини ваше придржавање буџету много лакшим, а даје вам начин да одмерите свој успех или неуспех при испуњавању плана. Шта очекујете да ћете постићи овим буџетом? Можда постоји нешто што ће вам требати да купите за своју породицу, или желите да изађете из дуговања.
 - Поделите буџет у класичне категорије – ми их обично називамо „цепове“. На пример: кућни рачуни, превоз, мобилни телефон, одећа, уштеда, лекови, забава и остало. Није лоше да имате и један цеп за „хитне“ потребе, као и онај за дугорочну штедњу.
 - Побројте све трошкове, везане за сваки цеп посебно. Уколико не знате тачан износ који трошите, направите реалну процену. Што сте прецизнији, вероватније је да ћете се придржавати плана буџета.
 - Саберите све своје трошкове по категоријама. То би требало да обухвати све ваше месечне трошкове. Упоредите то са вашим месечним примањима.
 - Одлучите се за начин на који ћете пратити свој месечни буџет. Можете за то користити дневник. Ако вам је тако лакше, можете то чинити и кроз *Excel* табеле или преко неке апликације у мобилном телефону.
 - Поставите себи краткорочне и дугорочне финансијске циљеве. Одредите им приоритет: шта је важније од нечег другог.
 - Покушајте да израчунате колико времена Вам је потребно да остварите своје циљеве.

РАЗГОВОР

Питајте полазнике шта је било тешко а шта лако у овом процесу. Фокусирајте се на оно што је могло да им помогне при израчунавању буџета. Покушајте да прикупите идеје како да им теме у вези са финансијама буду мање страшне.

Савет: Покажите им доњу табелу. Објасните им да нам је потребно да редовно контролишемо свој буџет, те да га коригујемо уколико је то потребно. Ако они то сами нису поменули, питајте их да ли су рачунали трошкове као „кец у рукаву“ или кроз „гвоздену дисциплину“. Уколико је потребно, објасните им зашто је важно планирати буџет на дужи период.

КОНТРОЛА ТРОШКОВА				
НАЗИВ "ЦЕПА"	ПЛАНИРАНИ ТРОШАК	КАДА ЖЕЛИМО ДА ГА ПОТРОШИМО?	СТВАРНИ ТРОШАК	ДАТУМ ТРОШКА
кућни трошкови				
комуналије				
станарина				
забава				
...				
...				
"кец у рукаву"*				
"тајни фондови"**				

АКТИВНОСТ 4. КРЕАТИВНО РАЗМИШЉАЊЕ У ГРУПАМА – КАКО ПРЕДАВАТИ О БУЏЕТИРАЊУ?

ЦИЉЕВИ: Помоћи полазницима да истраже које су методе и технике већ научили и како се оне могу применити на предавање о буџету.

МАТЕРИЈАЛ: флипчарт, маркери.

ВРЕМЕ: 60 минута.

ОПИС:

- Реците полазницима да формирају групе од по петоро. Дајте свакој групи флипчарт и маркере.
- Реците им да се присете шта су већ научили: које врсте метода и техника, као што је „Позориште слика“, причање прича, лично буџетирање, коришћење табела, исл.
- Реците им да креативно размисле о томе на који начин би желели да предају тему као што су штедња и буџетирање. Подстакните их да нацртају мапу ума или нараве табелу на основу својих замисли.

* „кец у рукаву“ > сви трошкови који се могу поднети и уклонити у ванредним ситуацијама.

** „тајни фондови“ > тај новац чувамо за будуће трошкове, као што је старосна пензија. Шта год да се деси, тај новац не дирамо, пре него што дође време када смо планирали да га потрошимо.

- Реците им да имају 30 минута да направе радионицу на ове теме. Њихов задатак је да предају наставницима и омладинским радницима, тако да су циљна група у овом случају одрасли, а не тинејџери.
- Када заврше са планом радионице, реците им да један по један представе своје идеје.
- После сваке презентације питајте групу да прокоментарише или постави питање у вези са представљеном радионицом.
- Док посматрате њихове презентације, правите сопствене белешке у вези са следећим питањима:
 - Да ли је одабрани метод прикладан за циљну групу?
 - Да ли је изводив у погледу времена?
 - Да ли би група могла да објасни зашто је одабрала тај метод за своју радионицу?
 - Да ли постоји списак неопходног материјала за вођење такве радионице?
 - Колико тренера је неопходно за вођење такве радионице?
 - Проверите да ли изабрани метод користи активно учешће полазника или је заснован на предавању наставника.
- По завршетку ове активности, нагласите неке од добрих идеја за сваку групу, како би их подстакли да предају на начин који су предложили.
- Питајте да ли групе желе да праве било какве корекције у планираним методима.

▶ ГЛАВА 6 ▶ ДАН 3. ПОПОДНЕВНА РАДИОНИЦА

ЈОШ ПОСЛОВНИХ МЕТОДА КОЈЕ ТРЕБА ИСТРАЖИТИ

Циљеви:

- Увод у методе истраживања сопствених ресурса и области у којима је могућ додатни развој.
- Увод у концепт пословног плана.

Нацрт временског распореда за тренере – Дан 3. Поподневна радионица

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТ	МАТЕРИЈАЛ
45 мин.	Активност 1. 30+ plus: истраживање ресурса	А4 папири, самолепиви папири, оловке, флипчарт, маркери
60 мин.	Активност 2. Лична <i>SWOT</i> -анализа	флипчарт, марке, А4 папири и оловке
20 мин.	ПАУЗА	
45 мин.	Активност 3. Пословни план	одштампани папири за ову активност са чланцима о друштвеном пројекту „Семе наде“
60 мин.	Активност 4. Модел пословног плана	одштампана табела
30 мин.	Активност 5. Групни разговор	

АКТИВНОСТ 1. БАНКА РЕСУРСА – 30+

ЦИЉЕВИ: Истраживање предузетничких вештина, компетенција и других ресурса који вам омогућавају да водите посао.

МЕТРИЈАЛ: Флипчарт, у врху исписан наслов: Банка ресурса; маркер, А4 папири и оловке за сваког полазника.

ВРЕМЕ: 45 минута.

ОПИС:

- Реците групи да ће ова активност да им помогне да истраже своје личне предности које им могу омогућити да воде посао.
- Реците им да узму папир и оловку и у наредних 15 минута истраже најмање 30 позитивних ствари о себи.
- Дајете им питања као смернице, о томе шта би то могле да буду те позитивне ствари – можете такође то да запишете на флипчарт:
 - вештине и стручност које имате;
 - лична искуства са претходних послова, студирања или волонтерског рада;
 - знање које сте стекли током формалног и неформалног образовања;
 - успех на који сте поноси;
 - вредности које су вам значајне током обављања посла.

САВЕТ: Док они то раде, било би добро да се чује нека тиха инспиративна музика.

- После седам минута питајте полазнике да наброје колико позитивних ствари су се до сада присетили. Реците им да знате да их сигурно има више од сто, али да ће овај пут бити довољно барем 30+.
- После 15 минута прекините их, чак и ако нико нема 30+. Питајте их поново: колико су успели да поброје?
- Реците им да дођу до флипчарта и запишу под „Банку ресурса“ све чега су се сетили о себи.
- У међуврмену, реците осталим полазницима да се овде ради о банци, тако да ако препознају нешто што важи и за њих, могу то да додају на свој списак. Надамо се да ће на крају овог процеса, свако имати више него што је првобитно записао.
- Уколико је то потребно, питајте их да појасне у ком контексту се нека од наведених особина сматра позитивном.

РАЗГВОВОР

Питајте полазнике да ли је било неких изненађења, у смислу да неке од наведених ствари они не сматрају позитивним. Зашто? Подсетите их да понекад оно у чему смо јаки се нама чини нормалним, а често заборавимо да то ценимо и препознамо као нешто што представља важан или користан ресурс.

Питајте полазнике шта им је било изазовно при набрајању позитивних ствари о себи. Неки би могли да кажу да није пристојно хвалити се, али онда нагласите да је овде важно да будемо свесни својих врлина, јер ће то бити чврста основа коју ћемо даље надограђивати.

ЛИСТ ЗА ОВУ АКТИВНОСТ: 30+ ПОЗИТИВНЕ СТВАРИ О СЕБИ

 знање које сте стекли током формалног и неформалног образовања	 вештине и стручност	 лично радно искуство, искуства са студија или волонтерски рад	 успех на који сте поносни	 вредности које су вам важне

АКТИВНОСТ 2. ЛИЧНА SWOT-АНАЛИЗА

ЦИЉЕВИ: Истраживање личне *SWOT*-анализе и њено препознавање као алатке за друштвене/финансијске пројекте и за анализу ситуације и накнадно утврђивање акционог плана како би се нешто урадило на сопственом побољшању.

МАТЕРИЈАЛ: Унапред припремљени флипчарт-папири, са исписаним насловом: *SWOT*; маркер, А4 папири и оловке за сваког полазника.

ВРЕМЕ: 60 минута.

ОПИС:

- Присетите се резултата са претходне активности о 30 позитивних ствари.
- Обавестите полазнике да је: *SWOT*-анализа значајна алатка за стратешко планирање, занована на предностима и слабостима групе, као и на приликама и претњама које су везане за њихове друштвене/финансијске пројекте. Веома је важно како се односимо према нашим слабостима – било би добро да их називамо „области у којима је могућ даљи развој“.
- Објасните им да је сврха личне *SWOT*-анализе да идентификује кључне унутрашње и спољашње факторе који су значајни за постизање одређеног циља. Увек је добро почети од нас самих када желимо да кренемо дубље и стекнемо искуство о неком методу. Дакле, наставићемо са претходном вежбом: шта вам омогућава да водите посао?
- Подсетите полазнике да *SWOT*-анализа представља процес који нам може омогућити комплетну слику о неопходним усклађивањима пројеката. Идентификовање тих кључних фактора ће помоћи групи да донесе праворемене одлуке и боље контролише резултате на путу ка својим циљевима.

- Објасните полазницима разлику између унутрашњих и спољашњих ставки у оквиру *SWOT*-анализе. Подсетите их да свака унутрашња ставка у оквиру „предности“ би требало да буде повезана са једном или више ставки у оквиру „прилика“, као и да свака ставка из „слабости“ би требало да је, као последица, повезана са једном или више тавки из „претњи“.
- Нацртајте табелу за *SWOT*-анализу, како је приказана у наставку, на флипарту, и објашњавајте је полазницима док то радите (види у наставку):

СПОЉАШЊИ	УНУТРАШЊИ	ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ (ОБЛАСТИ ЗА ДОДАТНИ РАЗВОЈ)
	СПОЉАШЊИ	ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
		ПОЗИТИВНЕ	НЕГАТИВНЕ

Предности:

- У пољу Предности“ уписаћете оно што сте добили у претходној активности, 30+ позитивних ствари о себи.
- Унутрашње карактеристике или ресурси који ми могу помоћи да постигнем циљ: да водим друштвени пројекат.
- Које су наше вештине, таленти и способности?
- Које ресурсе имамо који нам помажу да остваримо циљ?
- Да ли имамо нека знања или искуства из те области?

Слабости / Области за додатни развој:

- Унутрашње карактеристике или ресурси које негативно утичу на остварење циља. Потребно је да проверимо да ли су они релевантни за наше циљеве или су потпуно небитни.
- Које су нам вештине, таленти и способности потребни?
- Који су нам ресурси потребни?
- Да ли нам недостају нека знања или искуства?
- Шта је то што тренутно у тој области не функционише добро?

Прилике:

- Ресурси који се налазе ван вас а који могу да помогну да се циљеви остваре.
- Од кога можемо да тражимо помоћ и подршку?
- Које предности можемо да претворимо у прилике?

Претње:

- Ризици који се налазе ван вас а који негативно утичу на остварење циља.
- Које претње могу да појачају ваше слабости?
- Какви политички или лични догађаји би могли да угрозе циљ?
- Какве препреке ометају остварење циља?

- Пошто су попунили појединачни део ове активности, питајте полазнике да размисле о овом процесу: који су им били главни изазови и потешкоће.
- Реците полазницима да се *SWOT* може користити за развој социјалног/финансијског пројекта. Прикупите њихове идеје и запишите их на флипчарт за каснију употребу.

АКТИВНОСТ 3. ПОСЛОВНИ ПЛАН

ЦИЉЕВИ: Увод у пословни план и модел пословног плана, као алатке.

МАТЕРИЈАЛ: —

ВРЕМЕ: 45 минута.

ОПИС:

- Модел пословног плана је метод дугорочног планирања који може да обухвати више ситуација. Омладински радници га могу користити током обуке или дужих клупских активности у више прилика. У формалном образовању, наставници би ову активност требало да поделе у више мањих корака.
- Почните активност креативним разишљањем:
На флипчарту напишите „Пословни план“ и питајте полазике да кажу шта мисле да је то, како бисте говорили истим језиком и евентуално формулисали дефиницију тог појма. Групи објасните следеће, уколико је потребно: пословни план је детаљан опис задатака, циљева и метода који обезбеђују смер у коме ће група ићи како би остварила своје циљеве.
- Реците им да ће данас добити смернице како да направе пословни план, а следећег дана ће то покушати и да остваре, радећи на њему као на идеји.
- Сврха пословног плана је да: дефинише шта је то социјални/финансијски пројекат групе и шта је то што група њиме жели да постигне. Реците им да су већ научили поједине алатке које им могу бити од користи: користиће *SWOT*-анализу као алатку и направити сопствени пословни план на основу својих предности и максималних прилика, док ће се истовремено осврнути и на слабости групе при минимизирању претњи, у делу о анализи ризика.
- Креативно размислимо шта сваки од елемената пословног плана значи. Напишите шест компонената пословног плана на флипчарт и објасните сваки од њих, уколико је потребно, уз додатно појашњење:
 - кратак преглед;
 - опис;
 - маркетиншка стратегија;
 - анализа делатности;
 - оперативни део;
 - финансијски део.
- Формирајте групе од по петоро полазника. дајте им лист за ову активност: студија случаја друштвеног пројекта.
- Реците им да прочитају текст и да покушају да идентификују делове пословног плана.
- После 30 минута позовите их да поразговарате о кључним сазнањима.
- Завршите тиме што ћете им објаснити да ће њихов пословни план морати повремено да се ревидира и мења, како би се прилагодио тренутним условима у њиховој заједници, као и у вези са пројектованим будућим потребама.

ЛИСТ ЗА ОВУ АКТИВНОСТ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА ДРУШТВЕНОГ ПРОЈЕКТА

СЕМЕ НАДЕ*

Прочитајте текст о друштвеном пројекту у Мађарској. На основу контекста, идентификујте који део припада одређеној компоненти пословног плана.

Тринаестогодишњи дечак Тамаш Мајер је у своје слободно време направио малу башту и почео да гаји парадајз, у Будимпешти (Мађарска). Породица је подржала његов нови хоби. После четири године његов посао је постао толико успешан да су чак и ресторани из околине почели да од њега набављају парадајз.

У међувремену, пар одраслих али младих бициклиста је идентификовао друштвени проблем у својој заједници: у граду постоји много бескућника који немају храну. Почели су да организују заједничко недељно припремање хране у оквиру своје заједнице: окупљали су се сваке суботе, кували понешто и разносили својим бициклима храну бескућницима у околини. Себе су прозвали „Будимпештанска бициклистичка мафија“. Кад их је момак који има своју башту видео, зачела се нова идеја: зашто бескућнике не научити како да направе сопствену башту? Тако су се повезали са склоништима за бескућнике и заједно спровели свој нови друштвени пројекат који су назвали „Семе наде“.

Циљ је био да подрже бескућнике у својој заједници, али не само тако што ће им дати храну, већ и тиме што ће их научити да је сами узгајају, тако да у својим баштама могу да имају парадајза и осталог поврћа, које чак могу и да продају. Касније су проширили овај пројекат новим добровољцима, укључивши и нове угрожене особе.

Група је интервјуисала бескућнике у вези са њиховим потребама. Бескућници захтевају одрживо решење а не само акције којима се тренутно „гаси пожар“. Бити бескућник није само бити без прилике да се живи на једном месту, већ такође и немогућност да се пронађе посао и дође до новца. Склоништа бескућника су фокусирана на обезбеђивање места за спавање – али је потребно урадити и кораке који следе! Новчана зарада је кључна како би се разбио зачарани круг сиромаштва.

Група добро разуме потребе које намеравају да задовоље у Будимпешти.

Посетили су локалне компаније како би им пренели циљеве свог пројекта. Компанија „*Gardener*“ им је даровала семе које могу да посаде а неке друге локалне компаније су допринеле својим новцем или добровољним радом.

Такође, направили су и одређени регистар бескућника у склоништима и на улици.

Група је искористила новац који им је заједница донирала, како би набавили семе и опрему. Бескућници су добили могућност да започну дугорочну визију и зараду од гајења биљака.

* <https://bikemaffia.com/en/projects/seeds4hope/>

Компоненте:

- ▢ Кратак преглед ▸ Опис ▸ Маркетиншка стратегија ▸ Анализа делатности ▸ Оперативни део
- ▢ Финансијски део

ЛИСТ ЗА ОВУ АКТИВНОСТ - РЕШЕЊЕ

ПОСЛОВНИ ПЛАН БИ ТРЕБАЛО ДА ИМА ШЕСТ КОМПОНЕНТИ:

- кратак преглед
- опис
- маркетиншку стратегију
- анализу делатности
- оперативни део
- финансијски део

ДЕФИНИЦИЈЕ

Кратак преглед: То је преглед читавог пословног плана. Он би требао да пробуди интересовање код читалаца, тока да пожеље да сазнају нешто више о друштвеном/финансијском пројекту. Требало би да обухвати кључне факторе који чине друштвени/финансијски пројекат успешним. Потребно је да буде јасан и концизан. Требало би да има и изјаву о мисији, или циљу, која би била инспиративна и проста за памћење.

Опис: Кратак увод у то ко су чланови групе и чиме се група бави. Овде се налазе кључне чињенице о друштвеном/финансијском пројекту. Требало би јасно да идентификује циљеве, нпр. на који начин ће ваш друштвени/финансијски пројекат да направи разлику?

Маркетиншка стратегија: Како заинтересовати људе за ваш друштвени/финансијски пројекат. Обухвата истраживање повезано са вашим друштвеним/финансијским пројектом и како ће људи реаговати на то. Како ћете доћи до људи како би их мотивисали да подрже ваш пројекат? Групе би требало да имају солидно разумевање потреба које намеравају да испуне и како на најбољи начин да то саопште другима.

Анализа делатности: Истраживање о томе где ће пројекат направити разлику. Обухвата истраживање повезано са вашим друштвеним/финансијским пројектом и идентификовање других организација које се баве сличним послом. Разговор са људима у заједници, истраживања преко интернета, анкете, упитници, исл. Посматрање конкуренције или могућих сарадника и благовремено реаговање. *SWOT*-анализа

– испитивање унутрашњих/спољашњих фактора за стратешко планирање. Анализира се ситуација а затим се идентификује акциони план ради неопходних усклађивања.

Оперативни део: Кратак опис структуре и оперативног дела друштвеног/финансијског пројекта. Улоге и обавезе сваког члана групе, како сада тако и у будућности. Информације о пројектним активностима, временски рокови и ресурси.

Финансијски део: Како ће друштвени/финансијски пројекат бити финансијски изводив. О овоме ће више детаља бити у Радионици 7 – Буџет.

АКТИВНОСТ 4. ТАБЕЛА ПОСЛОВНОГ МОДЕЛА

ЦИЉЕВИ: Увод у пословни план и табелу пословног модела као алатке.

МАТЕРИЈАЛ:

ВРЕМЕ: 60 минута.

ОПИС:

Почните тако што ћете обавестити полазнике да ће се у овој активности фокусирати на компоненте табеле пословног модела.

Дајте свакој групи примерак табеле пословног модела, нешто папира и оловке.

Покажите им слику приказа модела пословног плана. Можете је пројектовати или нацртати на флипчарту. Објасните им шта значе појдина поља.

ПИТАЊА КАО СМЕРНИЦЕ ЗА МОДЕЛ ПОСЛОВНОГ ПЛАНА

ПРЕДЛОГ ВРЕДНОВАЊА: Чиме се бавите? Напишите кључне речи на основу своје визије и мисије, као и кратак опис самих производа или услуга.

ДЕО О КЛИЈЕНТУ: Коме помажете? Направите списак циљних група. Ко ће купити ваш производ/услугу?

ОДНОС СА КЛИЈЕНТИМА: Како ћете комуницирати са клијентима? Да ли се ради о личној продаји, аутоматизованој услузи или самопослуживању?

КАНАЛИ ДИСТРИБУЦИЈЕ: Како ћете доћи до клијената?

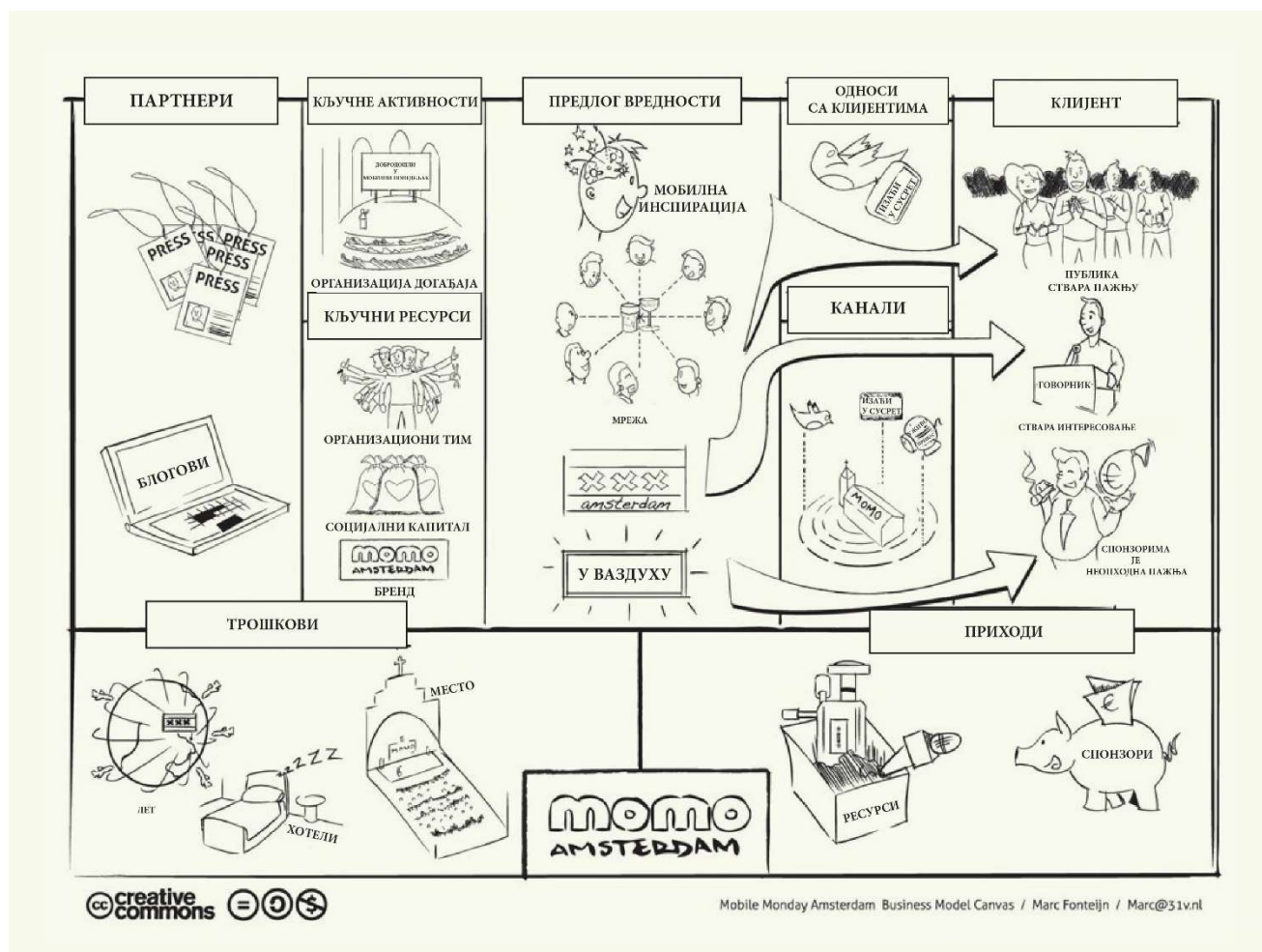
КЉУЧНЕ АКТИВНОСТИ: Како ћете обављати посао? Направите списак својих кључних активности, као што су продаја, маркетинг, исл.

КЉУЧНИ РЕСУРСИ: Шта вам је потребно? Направите списак материјалних и нематеријалних ресурса, као што су људи, средства, знање исл.

КЉУЧНИ ПАРТНЕРИ: Ко ће вам помоћи? Добављачи, превозници, исл.

СТРУКТУРА ТРОШКОВА И ПРИЛИВ ПРИХОДА: Колико ће то да кошта? Колико ћете зарадити? Свака активност има приходе и/или последице.

- Реците групи да, као пример, наведу било коју локалну фирму коју знају. То може бити њихова **existing organization**, уколико се ради о друштвеном пројекту, или чак продавница на углу.
- Реците им да поразмисле о послу који су одабрали, анализирајте шта о томе знају и покушајте да нацртате свој пословни модел.
- Подсетите их да морају да представе кључна сазнања и да би та структура требало укратко да објасни кључне елементе. Дајте им 25 минута за припрему.

<https://www.flickr.com/photos/marcfontelijn/4752335906>

- Када групе заврше свој пословни модел, реците им да изнесу своја кључна сазнања.
- Реците им да дају неке конструктивне коментаре и да групи постављају питања. Нека разговарају о детаљима.
- На крају, сумирајте најважније делове пословног модела и помогите полазницима да уче на својим грешкама, уколико постоји било каква подршка у њиховом процесу учења. Реците им да ће следећег дана радити на својим друштвеним и финансијским пословним идејама.

АКТИВНОСТ 5. ГРУПНИ РАЗГОВОР

ЦИЉЕВИ: Научити да се разговара о стварима које су се десиле током процеса учења.

МАТЕРИЈАЛ: —

ВРЕМЕ: 30 минута.

ОПИС: Као и обично ове вечери исте групе за разговор ће се доћи заједно и разговарати о кључним сазнањима тог дана.

▶ ГЛАВА 7 ▶ ДАН 4. РАЗВОЈ ТВОГ ПРОЈЕКТА

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИДЕЈА

Циљеви:

- Стицање сопственог искуства о развоју друштвеног и финансијског пројекта.

Нацрт временског распореда за тренере – Дан 4. Јутарња и поподневна радионица

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТ	МАТЕРИЈАЛ
180 мин.	Активност 1. Развој финансијског пројекта	А4 папир, самолепиви папири, оловке, флипчарти, маркери
90 мин.	ПАУЗА ЗА РУЧАК	
180 мин.	Активност 2. Развој социјалног пројекта	флипчарт, маркер, А4 листови и оловке
30 мин.	Активност 3. Група за разговор	

АКТИВНОСТ 1. РАЗВОЈ ФИНАНСИЈСКОГ ПРОЈЕКТА

ЦИЉЕВИ: Увежбавање и стицање искуства у примени научених метода при формулисању финансијског пројекта.

МАТЕРИЈАЛ: Флипчарт, маркер, А4 листови папира и оловке за све полазнике.

ВРЕМЕ: 180 минута.

ОПИС:

- Ова активност је одлична прилика да групе усмере своје финансијске пројекте у правом смеру. Радићете заједно са њима, како бисте покрили свих шест компонената пословног плана.
- Проверите да ли сте посветили довољно времена свакој компоненти, како би групе могле да планирају свој финансијски пројекат.
- Док групе буду радиле на појединачним компонентама, прошетајте између њих и покушајте да свакој групи дате неки предлог, коментар или похвалу.

- Подстакните групе да примене све методе учења: „Кругове креативности“, *SWOT*-анализу својих пословних идеја, табелу пословног модела и питања за усмеравање при изради пословног плана.
- Реците им да направе презентације за своје пословне идеје. То може бити у *PowerPoint*-у, *Prezi*-у или у *PaperPoint*-у, са постерима. У презентацијама би требало да обраде следећа питања:
 - Која је то пословна идеја?
 - Ко су циљне групе?
 - Како можете да рекламирате своје пословање?
 - Које врсте метода сте користили приликом стварања пословног плана?
 - Како би сте ви, као група, могли да радите заједно?
- Група ће своје идеје представити следећег дана. Свак агрупа ће добити 20 минута – ни минут више! – тако да би презентације морале да буду концизне и кратке.

САВЕТ: Током процеса припреме тренери би требало да обилазе групе и усмеравају их уколико се негде заглаве. Ово је такође добра прилика да се придржавате времена, јер треба урадити много тога за кратко време.

АКТИВНОСТ 2. РАЗВОЈ ДРУШТВЕНОГ ПРОЈЕКТА

ЦИЉЕВИ: Увежбавање и стицање искуства у примени научених метода при формулисању друштвеног пројекта.

МАТЕРИЈАЛ: Флипчарт, маркер, А4 ликови папира и оловке за све полазнике.

ВРЕМЕ: 180 минута.

ОПИС: Поподне, поновиће се иста активност, али сада треба да помешате групе, стварајући нове, са новим члановима, а овог пута полазници ће радити на идејама друштвених пројеката. Групе ће своје идеје представити следећег дана, после презентација финансијских пројеката.

НАПОМЕНА: Важно је да полазници стекну искуство у развоју и друштвених и финансијских пројеката. Током разговора следећег дана, групе ће расправљати о разликама између ове две врсте процеса.

АКТИВНОСТ 3. ГРУПНИ РАЗГОВОР

ЦИЉЕВИ: Научити да се разговара о стварима које су се догодиле током процеса учења.

МАТЕРИЈАЛ: —

ВРЕМЕ: 30 минута.

ОПИС: Као и обично, увече ће исте групе које су водиле разговор да се појаве заједно и расправе о кључним сазнањима тога дана.

▶ ГЛАВА 8 ▶ ДАН 5.

ЈУТАРЊА И ПОПОДНЕВНА РАДИОНИЦА

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИДЕЈА

Циљеви:

- Представљање развојних идеја друштвеног и финансијског пројекта полазника.
- Оцењивање обуке.
- Одређивање даљих корака.

Нацрт временског распореда за тренере – Дан 5. Јутарња и поподневна радионица

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТ	МАТЕРИЈАЛ
90 мин.	Активност 1. Представљање финансијских пројеката	А4 папир, самолепиви папир, оловке, флипчарт, маркери
20 мин.	ПАУЗА	
90 мин.	Активност 2. Представљање друштвених пројеката	
90 мин.	ПАУЗА ЗА РУЧАК	
90 мин.	Активност 3. Одређивање даљих корака	флипчарт, маркер, А4 лисотви папира и оловке
20 мин.	ПАУЗА	
90 мин.	Активност 4. Процена обуке	одштампани упитници о евалуацији, флипчарт, маркери, нацртано „Дрво јабуке“ од првог дана.

АКТИВНОСТИ 1. И 2.

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ФИНАНСИЈСКОГ И ДРУШТВЕНОГ ПРОЈЕКТА

ЦИЉЕВИ: Сумирати кључна сазнања о развоју финансијских и друштвених пројеката.

МАТЕРИЈАЛ: Флипчарт, маркер, А4 листови папира и оловке за сваког полазника.

ВРЕМЕ: 180 минута × 2

ОПИС:

Обе активности, и 1. и 2. ће се одвијати на исти начин.

- Групе ће представити своје финансијске/друштвене пројекте, једна по једна.
- Могу да користе флипчарт, *ppts.* или *Prezi*, требало би да им омогућите техничку подршку за те потребе.
- Дужност је предавача да води рачуна о времену.
- После сваке презентације, требало би да следи кратак део за постављање питања, када бисте требали да подстакнете остале полазнике да постављају питања како би им се неки делови презентације појаснили или како би могли да их прокоментаришу.
- После презентације финансијског пројекта, требало би да направите паузу пре него што почне представљање друштвених пројеката.

САВЕТ: После сваке презентације, питајте групу каква је била међусобна сарадња чланова унутар групе. Шта им је помогло да раде заједно?

АКТИВНОСТ 3. ОДРЕЂИВАЊЕ ДАЉИХ КОРАКА

ЦИЉЕВИ: Усмерити пажњу полазника на следеће кораке.

МАТЕРИЈАЛ: А4 и оловке за све полазнике.

ВРЕМЕ: 90 минута.

ОПИС:

- И тако смо стигли до краја овог курса обуке. Остало је да урадимо само још две ствари пре него што се поздравимо: одређивање следећих корака и евалуација саме обуке.
- Пре свега, узмите папир и оловку. Поразмислимо о следећим корацима.

САВЕТ: Можете сада да сумирате долазеће догађаје на основу пројеката које сте направили.

- Као тренер, држаћете тренинге о „Афлатин“ методима за наставнике и омладинске раднике. Сада имате ширу слику о програму, знању које ћете пренети, вештинама и стручности које би требало да се развију.
- Покушајте да промислите шта вам је потребно да би сте сакупили материјал. Поставите себи одређене SMART-циљеве.
- После појединачног планирања, питајте полазнике да и сами дају предлоге о својим плановима, као би инспирисали остале.

- Следећи корак је да се вратите у групу ваше земље. Проведите више времена како бисте расправили како ћете се припремити за тренинге које ћете водити заједно. Поставите одређене SMART-циљеве себи, поделите задатке и обавезе, ко ће шта да ради.
- После радионица у оквиру група по земљама, полазници ће се поново окупити и кратко извести о својим дужностима, по земљама.

АКТИВНОСТ 4. ЕВАЛУАЦИЈА ОБУКЕ

ЦИЉЕВИ: Оцените саму обуку, дајући конструктивне повратне информације за сваког полазника понаособ.

МАТЕРИЈАЛ: Цртеж „Дрвета јабуке“ са радионице о очекивањима, са залепљеним самолепивим папирићима.

ВРЕМЕ: 90 минута.

ОПИС:

Сећате ли се радионице са „Дрветом јабуке“, са почетка курса? Овде сте дошли са одређеним очекивањима и страховима, били сте спремни да допринесете својим искуством које бисте пренели на друге полазнике. Време је за „бербу“ овог дрвета, сада на крају обуке.

Како ћемо то да урадимо? Сваки полазник, један по један, ће доћи до цртежа дрвета, покушати да пронађе папирић који је тамо залепио и, уколико се догодило оно што је записано, може га „узбрати“ са дрвета.

ДОЋИТЕ ДО ДРВЕТА! Погледајте папириће, пронађите свој и наглас прочитајте! *Оцените:* да ли је то било тачно? Да ли је било успешно? Уколико јесте, скините папирић са цртежа.

ЈАБУКЕ: Симболизују ваша очекивања од обуке. Под којим условима ћете на крају тренинга бити задовољни? Шта бисте да „уберете“ као плод овог тренинга?

ЛИШЋЕ: Да ли сте планирали да дате неки свој допринос, како би тренинг био успешан. Да ли сте томе допринели онако како сте желели?

ЦРВИ: Овде је било речи о вашим страховима или о ономе што сте хтели да избегнете током ове обуке. Да ли сте успели у томе?

Када полазници буду спремни и врате се од цртежа дрвета где су узбрали плодове са овог курса, погледајте на празно (или скоро празно) дрво на цртежу. Како се сада осећате?

Као потенцијални тренери могли бисмо да учимо из својих грешака и да следећи пут урадимо нешто другачије. Не заборавите – ово је процес учења. Сваки тренинг је различит, с обзиром да у многоме зависи од активности полазника!

Та њихова активност даје оквир за тренинг.

САВЕТ: Не заборавите да се захвалите полазницима што су били активни током ових радионица! Биће вам од користи њихове повратне информације – оне нам могу много помоћи да континуирано унапређујемо наше методе.

ПОСЛЕ АКТИВНОСТИ ЗА ДАН 5. - УПИТНИК ЗА КРАЈ

Посе ове игре поделите примерке Упитника свим полазницима и реците им да га поуне и оставе на својој столици пре него што напусте просторију.

УПИТНИК ЗА КРАЈ ОБУКЕ ТРЕНЕРА

Просторије за тренинг: _____ датум: _____

Како бисте оценили своју вештину рада на компјутеру: ☐ немам је ☐ слабо ☐ добро

Дали имате приступ интернету: ☐ не ☐ ретко ☐ често

Који је Ваш омиљени начин комуникације са „Афлатоном“ и другим тренерима:

☐ интернет (он-лајн разговор, курс или блог) ☐ мејл ☐ телефон ☐ састанци

☐ остало, молимо наведите: _____

РЕАКЦИЈА

Циљеви ове обуке су ми били јасно објашњени пре доласка

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

Са којом од наведених области сте најмање упознати?

концепт Афлатина	лична истраживања и разумевање	права и обавезе
штедња и трошење	планирање и буџетирање	друштвени и финансијски пројекти младих

Сигуран сам да знам како да користим следеће активне методе учења у свом предавању

а). Креативно размишљање/

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

а). KWL табеле

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

с) "Позориште слика"

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

Шта мислите да је најважнији резултат Афлатон-обуке? Обележите све што мислите да је тачно.

- ☐ детаљно познавање плана наставе
- ☐ страст према Афлатин-програму
- ☐ самопуздање при коришћењу активног приступа обуци, заснованог на учешћу

ЗНАЊЕ

Молимо наведите четири главне групе права детета:

Молимо дајте сопствени пример друштвеног или финансијског пројекта које би деца кроз Афлатон могла да примене:

СТАВОВИ

Које од следећих изјава су тачне (T) а које су нетачне (F):

- ☐ Деца могу да уче кроз игру.
- ☐ Наставници би на часу требало више да промовишу активност него предавања.
- ☐ Деца не могу да воде активности на часу.
- ☐ Деца би требало да су у центру процеса учења.
- ☐ Прилично је стресно дозволити деци да учествују у активностима на часу.

Са којим од следећих изјава се слажете (A) а с акојима се не слажете (D).

- ☐ Сиромашна деца немају довољно новца како би могла да штеде.
- ☐ Деци не би требало дозвољавати да зарађују новац.
- ☐ Деца умеју да управљају својим новцем како би остварила своје циљеве.
- ☐ Уколико су ресурси ограничени, предност би требало дати образовању дечака.
- ☐ Девојчице би требало да учествују у активностима после часова или у сопственим пројектима.

ПОНАШАЊЕ

Спреман сам да водим Афлатин-радионице за наставнике и омладинске раднике

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

Радо ћу препоручити „Афлатин“ програм другима.

у потпуности се не слажем	не слажем се	слажем се	у потпуности се слажем	не знам
------------------------------	--------------	-----------	---------------------------	---------

☐ Волео бих да и даље примам информације о „Афлатин“ програму

Уколико је одговор ДА, молимо да нам доставите свој број телефона и мејл-адресу. Хвала!

Други коментари:

► ОБУКА ЗА ТРЕНЕРЕ – КЉУЧНИ РЕСУРСИ

КЉУЧНИ РЕСУРС 1: КОРИШЋЕЊЕ КРЕАТИВНОГ РАЗМИШЉАЊА И МАПИРАЊА УМА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ

Шта је креативно размишљање?

Креативно размишљање је групна активност која доводи до стварања што више могућих идеја у вези са одређеним питањем или проблемом, како би се потом одлучило која идеја(е) нуди најбоље решење. Ту спада креативно размишљање групе како би се дошло до нових идеја у вези са неким проблемом са којим се група суочава. Креативно размишљање помаже ученицима да:

- разумеју неку нову тему;
- дођу до што више начина за решавање проблема;
- стекну осећај да су укључени у групну активност која на крају доводи до споразума.

Како одредити радионицу са креативним размишљањем

Пре почетка радионице, потребно је да јасно одредите питање или проблем. То може кренути од простог појма, као што је „енергија“ и онога што тај појам представља за групу, до нечега као што је питање „Како можемо да побољшамо наше школско окружење?“ Да бисмо спровели добро креативно размишљање, кључно је да имамо реч, питање или проблем на који ће група највероватније одговорити. Код изузетно великих група, можемо их поделити у мање групе и свакој поставити друго питање. Саме групе би требало да буду што разноликије, у смислу полова и способности. Требало би да постоји велики лист папира који би сви у групи, од шесторо до осморо, требало да виде.

Идеје које група изнесе би требало да се бележе како радионица одмиче, тако да свако зна шта је речено и да може на то да се надовеже. Сваку идеју би требало записати, ма колико она била необична –цензурисање спречава генерисање нових идеја.

Пре него што радионица почне, треба јасно навести следећа правила:

- сваки члан групе мора бити укључен у ову активност;
- нико не критикује идеје или предлоге које је изнео неко други;
- необичне и иновативне идеје су добродошле;
- потребно је изрећи много различитих идеја;
- свако би требало да мисли брзо; креативно размишљање је брза и жестока активност.

Вођење радионице

Улога наставника је првенствено да подстиче дискусију, учешће свих и да бележи идеје. Када ученици почну да се муче да смисле нешто ново, или када истекне време, окупите групу (или групе) како бисте одабрали најбоље три идеје и рекли зашто су одабране баш оне.

На крају:

- сумирајте разреду оно што су урадили добро;
- питајте их шта су корисно научили из ове активности. Шта су открили приликом креативног размишљања а што нису знали раније?

Шта је то мапирање ума?

Мапирање ума је начин презентовања кључних аспеката централне теме. Мапе ума су визуелне алатке које помажу ученицима да поставе структуру и организују своје сопствено размишљање о концепту одређене теме. Мапа ума смањује велике количине информација у лако разумљиве дијаграме, који показују односе и моделе између различитих аспеката теме.

Када користити мапу ума

Мапа ума је корисна када желите да подстакнете креативност, с обзиром да њена структура подстиче слободне мисли. Када покушавате да решите проблем, мапа ума помаже да се нагласе аспекти проблема као и како су они међусобно повезани једни са другима. Мапа ума може да помогне да се преконтролишу претходни рад са разредом – на брз и организован начин. Користите мапе ума када желите да подстакнете дискусију, разноликост, експериментисање и размишљање у разреду.

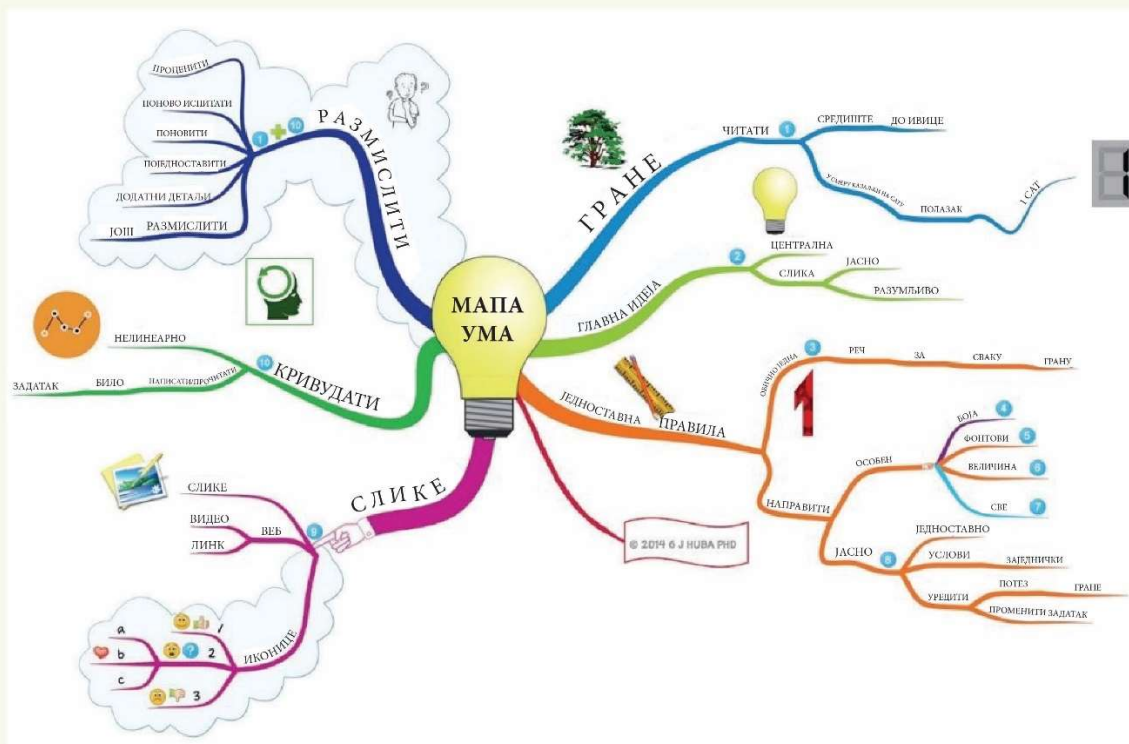
Како направити мапу ума

Почните тако што ћете нацртати кутију у средини листа папира. Унутра упишите назив главне теме или идеје коју ћете представити. Затим повуците линије од те кутије, које имају под-теме које су придружене главој теми. Будите креативни са том основном мапом, додајући идеје око под-тема.

Покушајте да створите сами своју мапу пре него што то урадите са разредом. Можете је користити као демонстрацију.

На следећој страни је приказана мапа ума са свим информацијама којих су наставници могли да се сете на радионици у вези са темом „све што знамо о води“.

САВЕТ: Током тренинга користите технику мапирања ума како бисте истражили шта полазници већ знају о теми коју бисте желели да им представите.

КЉУЧНИ РЕСУРС 2: БИТИ СНАЛАЖЉИВ НАСТАВНИК У ИЗАЗОВНИМ ОКОЛНОСТИМА

Многи омладински радници раде у тешким околностима. Могу имати велике групе или разреде. Могу имати мале ресурсе. Ученици у оваквом контексту обично немају довољно ресурса код куће како би компензовали ограничене ресурсе које има школа. Група наставника која ради у таквим околностима често креативно размишља о томе како да буду сналажљиви у ситуацији у којој се налазе.* Тако се дошло до бројних идеја од којих смо одабрали седам за које сматрамо да су најкорисније:

- максимално искористите локално окружење као помоћ при предавању. Све школе, цетри локалних заједница, имјау окруијење које се може искористити за дискусију, истраживање и друге ресурсе;
- макимално искористите локалну заједницу ка помоћ при предавању. Родитељи и други су важан извор прича, сећања како су ствари некада изгледале, као и за тражење мишљења о свакодневним проблемима;
- искористите комуникационе системе које тренутно имате на лицу места. Скоро све заједнице имају сада приступ радио-апаратима, често су на располагању и бројне станице. Истражите и могућности приступа интернету. Искористите системе који су на располагању како би се стимулисале дебата и дискусија;
- при предавању, помозите се помоћним материјалима око просторија или школе. Старе кутије, часописи, новине, па чак и пластичне боце могу се претворити у наставна помагала;
- сарађујте с другим НВО, школама, директно или преко размене писама или других друштвених медија и заједничких платформи. То може бити веома велики мотив за

ученике и отвара све могуће врсте размена информација. На пример, размена информација између урбаних и руралних школа може довести до занимљивих поређења;

- нека центри локалних заједница или школе постану ресурси: један од наставника је описао како су се мајке придружиле часовима читања и тако побољшале и сопствену писменост. Укључивање породица може допринети у многоне и стварању додатне вредности у раду;
- организујете башту: биљке могу расти и на релативно малој површини. Ученици свих узраста могу имати користи од учешћа у планирању и узгајању биљака и могу да користе све фазе у развоју баште.

* www.tessafrica.net (© овај рад ма лиценцу као Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0)

КЉУЧНИ РЕСУРС 3: КОРИШЋЕЊЕ ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ /ОКРУЖЕЊА КАО РЕСУРСА

Важно је да планирате и приредите своје часове тако да они код ученика изазову интересовање. Део овог планирања обухвата и идентификовање ресурса који ће ангажовати ваше ученике за учење. Један од вреднијих ресурса које можете да истражите и искористите је ваше локално окружење, у коме не само да ћете имати стручне људе из различитих области широког дијапазона, већ ћете имати и приступ широком спектру природних ресурса.

Коришћењем овако динамичних ресурса Ви ћете:

- мотивисати ученике;
- стимулисати њихово размишљање;
- отворити им очи према богатствима и разноликостима које их окружују;
- развити везу са локалном заједницом;
- повезати програм са животима својих ученика;
- представити им нова искуства.

Коришћење локалних стручњака у Вашем разреду

Можда ћете се бавити послом око новца у математици или радити нешто на часовима уметности. Како бисте представили ове теме ученицима на начин да им заокупите пажњу? Један од начина је да позовете локалног продавца да говори о томе како се новац користи у његовој радњи или локалног кројача који користи традиционално локално платно за израду одеће. Ученици ће бити заинтересовани да чују чиме се гости баве и пожеље да им поставе питања, па би све то требало пажљиво испланирати. Уколико одаберете да урадите овако нешто, морате бити начисто са тим шта желите да ученици науче из искустава госта, а затим да кренете корацима који су наведени у наставку како бисте тај час добро припремили.

Пре посете

- Идентификујте кога бисте желели да доведете.
- Питајте особу да ли би желела да дође.
- Реците групи за госта и питајте их шта би желели да сазнају од њега.
- Реците им да саставе позивницу за госта.
- Планирајте са групом питања која би желели да поставе.
- Сложите се око тога ко ће постављати питања.
- Потврдите посету са гостом и реците му шта ће се догодити.
- Реците му да понесе неке ствари како би их показао групи.

На дан посете

Договорите да неки од ученика дочекају госта у договорено време на главним вратима школе и да га допрате у учионицу. Представите госта групи и препустите да кратко разговара са групом о ономе чиме се бави (10–15 минута), показујући шта је донео, уколико је то прикладно. Подстакните ученике да постављају питања. Када се посета заврши, замолите једног од ученика да се захвали госту на посети.

После посете

Размислите како ћете искористити то што су ученици видели и чули. Могли бисте да им кажете да испричају, или направе списак, или велики цртеж у вези са кључним сазнањима која су научили. Можете планирати и више таквих часова, користећи идеје и информације као контекст да се научи нешто више о теми. Могли би да истражују и више о датој теми. Могу поделити своје идеје са другим групама или родитељима на посебним вечерњим скуповима са родитељима, или на неким приредбама.

Коришћење других локалних ресурса

Спољашње окружење може се схватити и као место за прикупљање ресурса, али исто тако може бити и продужетак Ваше учионице. Ево неколико идеја како да искористите локално окружење како би сте подржали и проширили ресурсе за своје предавање у учионици.

Живе ствари

Где год да се налази Ваша школа или просторије у којима држите наставу, постоји читав низ живих ствари које можете да сакупите и донесете их у учионицу за кратак период, како би ученици могли да их истражују и посматрају. Те ствари можете да сакупите сами или можете то да урадите са групом. Сакупите лишће, на пример, што ће ученицима помоћи да их изблиза проуче. Будите јасни око тога ша ће ваши ученици да уче и дајте им неко време да их безбедно осмотре. Уверите се да пазе на животиње и биљке и да разумеју колико су они значајни за њихову заједницу.

Материјал са локације

Постоји још много других предмета које можете да сакупите у околини – било да сте у руралном било да сте у урбаном окружењу – све вам то може помоћи у учионици. Ту спадају:

- камење које може да се проучава;
- каменчићи који могу да се користе за бројање;
- материјали који могу да се рециклирају, као што је картон, папир, жица, дрво, платно, пластичне посуде.

Сви ови, као и многи други предмети, могу се током времена сакупљати, тако да када пожелите да радите моделовање са групом, имате читаву залиху папира и картона. Или ако желите да правите постере у вези са предметом, можете имати картоне за писање за сваку групу. Увек питајте да ли можете имати материјал који видите. Питајте групу да Вам унапред помогне у прикупљању материјала за Ваше часове.

Проширена учионица – како повећати простор за учење?

Пре него да спољашњост унесете унутра, боље је да ученике изведете напоље, у школско двориште, неки од центара локалне заједнице, парк или негде где и није тако близу школе. Вођење ученика да виде биљке и животиње у стварном свету ће инспирисати многе од њих. Извести их напоље како би видели како се користи њихово окружење, како су поређане зграде, како тече поток или како стока пасе, ће Ваше ученике свакако више интересовати и стимулисати их да се дубље замисле при размишљању о вештинама, уколико планирате и за њих неке изазовне активности.

КЉУЧНИ РЕСУРС 4: ПЛАНИРАЊЕ И ПРИПРЕМАЊЕ ВАШИХ РАДИОНИЦА

Зашто су планирање и припрема важни?

Помоћу овог кључног ресурса можете учити омладинске радње и наставнике како да припреме своју радионицу на ефикасан начин. Можете користити технике креативног размишљања како би сте их активирали у прикупљању најважнијих елемената планирања. Пошто сте чули њихове идеје, можете повести разговор и нагласити или завршити када то буде неопходно, уз следећа кључна сазнања.

Константно добре радионице се морају планирати. Добрим планирањем и припремом, Ви се концентришете на:

- то шта Ваши ученици морају да знају како би напредовали;
- како ћете предавати на начин да они то разумеју;
- како ћете судити о томе шта су научили на крају.

Дакле, планирање је континуирани процес који вам помаже да размислите и припремите оно то је потребно како бисте помогли својим ученицима да одговоре добро на Вас и на оно што предајете. Да би Ваши ученици могли да уче из Ваших предавања, она морају бити:

- интересатна – ако ученици нису заинтересовани онда се неће доћи ни до какве вредности;
- потпуно јасна око тога шта желите да постигнете.

Планирање радионица

Пре свега, разислите о програму који бисте требали да следите, и почните тако што ћете разделити тему и предавање у делове који могу да стану у један час. Једна тема Вам може узети и четири часа, а нека друга само два. Зато је потребно да употребите своју вештину као бисте ове теме преточили у лекције које ће Вашим ученицима бити интересантне. Да бисте то урадили, потребно је да јасно означите шта желите да радите. Циљеви учења и резултати учења Вам ту могу помоћи.

Свим лекцијама су потребни циљеви учења, односно, шта је то што ученици треба да знају / разумеју / треба да ураде / постану свесни, на крају часа. Циљ учења је изјава о томе шта намерава да урадите. На пример:

На крају часа, ученици ће

- сами да направе посуду од глине;
- знати да препознају одређене делове биљке;
- разумети како и зашто река кривуда.

Плану часа такође треба резултат учења, односно „Како да знам да су ученици достигли циљеве које сам им поставио?» На пример:

- да ли су посуде готове?
- на који начин ћу да просудим колико знају о деловима биљке?
- како ћу одмерити њихово разумевање зашто река кривуда?

A successful lesson will show you can assess how much your pupils have achieved and that both you and they know what they need to tackle next.

Припрема радионица

Припрема часова се концентрише на оно што Вам је потребно да бисте достигли резултате учења. О припреми часа размишљајте из три дела. Ти делови су:

- *Увод*: објашњавање циљева радионице; повећање интересовања код полазника;
- главни део радионице – може се водити појединачно или у мањим групама. Објасните нивое информације, спроведите креативно размишљање, развијте активности, експериментишите;
- провера наученог (које се често назива и завршном радионициом), где Ви и Ваши ученици откривате шта се научило. Да би се ово урадило на ефикасан начин потребно је време, тако да планирајте унапред! Оцењивање, евалуација – да ли смо задовољни резултатима учења радионице? Сумирајте и учите из евентуалних грешака.

КЉУЧНИ РЕСУРС 5.: КОРИШЋЕЊЕ ПОЗОРИШНИХ МЕТОДА НА РАДИОНИЦАМА

Ученици, али и одрасли, најбоље уче када су активно укључени у процес учења. Играње одређених улога, дијалога и драма представљају прилично активне начине да истражите шта то ваши ученици већ знају. Кроз интеракцију са осталима и размену идеја, млади могу да изграде шире и дубље разумевање теме.

Обично омладински радници и наставници нису спремни да примене ове позоришне методе. Током обуке морамо да их обезбедимо основне али ефикасне алатке које се лако уче и прилагођавају у различитим ситуацијама тренинга. Учење кроз делање је добра прилика да се учи на основу само-посматрања полазника после сваког новог представљеног метода.

Три су стратегије овде, које код овог кључног ресурса омогућавају полазницима да развију своје умне вештине, раде у контексту који им омогућава да разговарају о осетљивијим темама и питањима, те да користе машту како би проширили своја знања и решили проблем. Мораћете пажљиво да планирате своја предавања и да размислите како да им представите ове технике. Требало би да узмете у обзир и да ли радите са целом групом одједном или са мањим групама. То може да зависи и од величине групе и њиховог претходног искуства.

Сва три ниже поменута метода имају предности које омогућавају њихово коришћење у широком спектру области програма. Дакле, како можете коистити ове стратегије током својих радионица, на шта би требало да обратите пажњу уколико желите да их користите и какве користи Вам све то може донети?

Дијалог

Ваша важна улога у олакшавању процеса учења полазницима је да им помогнете да размисле о томе шта знају а шта не знају или не могу да ураде. Уколико их не подстакнете да говоре о својим идејама или да чују оно што други имају да кажу, неће бити у стању да прошире своје разумевање колико би могли. Директно читање и одговарање на питања не изазива у толикој мери њихово размишљање као активност у којима морају да примене своје идеје у одговарајућим ситуацијама. Разговарајући о томе шта би требало да ураде, морају да размисле и о томе шта већ знају и шта са тим знањем могу да постигну.

Разговор у групама од по четворо/петоро, ће дати свим полазницима прилику да говоре и саслушају идеје које имају други, али је понекад може бити веома вредно и корисно само да им затражите да у паровима разговарају неколико минута, о некој кључној теми и да то пренесу осталима. Стидљивији полазници, који обично не учествују у расправама у великој групи, могу да се осете опуштеније када треба да у мањој групи, кажу оно што знају и осећају. Као тренер, морате бити свесни интересовања и знања својих полазника, као и начина на који уче, тако да њиховим потребама боље прилагодите начин свог предавања. Дајте им често прилику за групни разговор о различитим темама и постарајте се да за то добију довољно времена.

Улоге

До овога долази када полазницима одредите неке улоге у неком малом сценарију, да би требало да се понашају онако како би се особа понашала у стварој идентичној ситуацији. Можда је боље да, уместо да смишљате ситуацију, да им дате улоге у некој ситуацији која се већ догодила у групи. То би могло да буде у кућном окружењу или у оквиру њихове заједнице, али док је прича истргнута из оригиналног контекста, питања би могла бити иста.

Можете им поделити улоге и дати им времена да размисле о сцени коју ће одиграти или им можете рећи да то ураде без икакве претходне припреме. Требало би да урадите и једно и друго, како бисте увидели шта је боље. можете имати само једну групу која ће изводити представу пред осталима, или их поделити у мање групе које ће истовремено радити (тако да се ни једна група не посматра док ради). Можете их поделити у групе и тражити од њих да сами поделе улоге између себе пре него што им дате времена за истраживање како би могли да реше конфликтну ситуацију. Можете такође и да користите картице са улогама.

Сваки пут када поставите сцену, морате да разјасните са полазницима основни оквир за рад:

- Ко смо ми?
- Шта смо ми?
- Када смо ми?
- Шта радимо?
- У чему се састоји конфликтна ситуација?

На пример: *Ми смо група деце од 16 година, дечаци, који играмо у истом кошаркашком тиму. Спремамо се за утакмицу, али један од нас стално касни на тренинге.*

Требало би да поразмислите о врсти повратне информације коју желите да добијете од групе, о њиховим искуствима и емоцијама. Неке групе ће бити склоније од неких других да одиграју своју ситуацију. Неки ће можда пожелети да кажу шта су наичили из улога које су одиграли.

Драма и позориште

Коришћење драме на часовима је добра стратегија да се млади понајвише мотивишу. Млади из проблематичних окружења често имају проблем да вербално изразе своје проблеме, често су ограничених вештина којима могу дубље да објасне своја осећања. За њих, драма може бити снажна алатка: када су позвани и укључени у радионицу са драмом, уз помоћ контекста могу лакше да се искажу.

Драма се може користити на разне начине и може омогућити целој групи да се укључи у креативни процес стварања неке сцене. Код драме, не може свако да буде глумац; неки ученици се могу користити на различите начине који су повезани за њихове таленте и личност, као што је декорација сцене или прављење маски за глумце, или израда других реквизита који су потребни. Драма или приповедање кроз глуму

или плес, може бити веома стимулативна у подстицању полазника да размисле о својим односима, историјским борбама из прошлости, питањима локалне заједнице, и разговорима. Ово није као давање улога за одређени сценарио, већ има и крајњи производ. Ово је прављење неке врсте играка који се може приказати осталима у разреду, на неким школским приредбама или родитељима и локалној заједници.

Користимо драмске радионице (*DIE*) за оне драмске методе где на крају, за гледаоце, нема представе. Фокус је овде на поступку – то може бити мања или краћа радионица, када желимо да радимо на конкретној ситуацији – али показујемо нашу импровизацију само једни другима у оквиру групе.

Позориште у образовању (TIE) је метод који је често дужи и током радионице или по њеном завршетку, спремни смо да то одиграмо, као представу пред публиком.

Драмске методе ће младима дати прилику и мотивацију да нешто раде. Корисно би било да се обе представе искористе као бисте истражили њихове идеје о датој теми. Драма је такође добар начин да се процени шта Ваши полазници разумеју у вези са том темом. Уколико одлучите да на својој радионици користите драму, могли бисте да употребите неки сценарио који је унапред написан, или можете само да скицирате ситуацију и пустите полазнике да сами напишу сценарио. Могу и да импровизују драму, а да затим заједно радите на томе шта ће ликови говорити, док увежбавате сцену.

Када постављате драмску радионицу – или низ радионица, јер је за драму потребно време – ево ствари које не смете заборавити:

- Будите јасни око тога шта желите да ваши полазници науче кроз драму.
- Дајте им јасна упутства и објашњења о сврси те драме.
- У себи би требало да имате скицирану драму уколико је Вашим ученицима потребна помоћ при импровизацији, тако да можете да им дате предлоге.
- Дајте им довољно времена да увежбају сцену.
- Будите спремни да их подржите и дате сугестије ако негде застану.
- Користите исти вокабулар као на часу како бисте написали дијалоге за драму.
- Драма може третирати тему из области науке или друштвених проблема.
- Дајте им прилику да играју пред публиком кад год је то могуће јер ће то ојачати њихово самопоуздање, чак и код оних који су радили само на продукцији драме а не и на њеном извођењу на позорници.
- Укључите полазнике што је више могуће у све фазе процеса доношења одлука.

КЉУЧНИ РЕСУРС 6.: КОРИШЋЕЊЕ ПРИЧА И ПРИПОВЕДАЊА

Приче нам помажу да наш живот добије смисао. Постоје многе традиционалне приче које се преносе са генерације на генерацију, које смо чули још као мали, а које објашњавају поједина правила и вредности друштва у коме смо рођени. Приче су веома снажан медиј, посебно ако су добро испричане или написане. Приче су забавне, узбудљиве, стимулативне и могу да нас пренесу из свакодневног живота у свет маште али могу исто тако да буду и изазов. Могу нам бити и смерница како да пролазимо кроз живот; могу да стимулишу да размислимо о новим идејама; могу нам помоћи да истражимо своја осећања и да размислимо о проблемима у контексту који је другачији од стварности, па самим тим и мање претећи.

Приповедање има јаку улогу када се одиграва у учионици, у оквиру програма, а може се користити на више начина, у многобројне сврхе, у не/формалном образовању као и у слободно време. У наставку ћемо истражити како и када се приче могу користити, како бисте код својих полазника развили познавање и разумевање света.

Како можете да користите приче у учионици или у оквиру неформалног образовања?
Приче се могу користити на почетку, током или на крају радионице.

Почетак радионице: У овој фази се приче најчешће користе да се постави ситуација за рад током радионице, да би се побудило интересовање, да би се видело шта полазници већ знају о теми и како би се створио контекст за главне активности на радионици.

Током радионице: Приче које се причају у овој фази омогућавају контекст за рад који група обавља. Оне би могле да анализирају или да користе:

- вредности из приче;
- реакцију на ликове из приче;
- идеје које прича доноси;
- оно што прича захтева;
- структуру приче;
- идеје из приче како би се проширило или продубило разумевање теме.

На крају радионице: Приче које се користе у овој фази су ту често да би потакле заједничко учење, тако да је одабир приче за крај радионице посебно компликован.

Приче се могу користити само да би опустиле полазнике и пружиле им задовољство пре него што оду кући. Приче су саме по себи изузетно вредне јер нуде утеху, подршку и забаву. Оне помажу да се изгради поверење и самопуздање и помаже полазницима да науче више о себи, јер се повезују са ликовима из прича, тако да се приповедање или читање само из задовољства, не може преценити.

Где проналазимо и како одабирамо приче?

Приче се могу пронаћи у књигама, у локалној заједници, као и међу Вама и Вашим полазницима. Причу треба да одаберете због њене поруке и сврхе у коју желите да је користите. Вашу причу можете пронаћи у књизи или то може бити део локалне традиције која се усмено преноси, коју Ви или Ваши полазници знате из детињства. Такође можете да измислите и напишете и сопствену причу и испричате је или је прочитате разреду или можете тражити од полазника да напишу своју. То би онда могло да се сакупи и од тога да се нарави нека књижица локалних приповедака или да се прикључи књизи из неког одређеног поднебља. Код приповедања се не мора водити рачуна о узрасту, али свакако да одређеном годишту морате да прилагодите и врсту приче.

Коришћење прича на часовима је начин да се укључи и локална заједница, с обзиром да можете да позовете неког признатог приповедача да буде гост и исприча неке приче. Ово можете и да проширите, па да направите клуб за причање прича за оне који су заинтересовани за проповедање, а како бисте били сигурни да те приче неће нестати из локалне заједнице. Приче и приповедање играју кључну улогу у одржању многих заједница па се њихов значај не сме игнорисати ни у учионици.

